

Bli världen bättre?

Fakta om utvecklingen i världen

U N
D P

*Empowered lives.
Resilient nations.*

Blir världen bättre?

FN:s utvecklingsprogram, UNDP
i samarbete med Staffan Landin och Mikael Botnen Diamant

INNEHÅLL

Förord.....	7
Quiz.....	8
Del I: Paradigmskiftet	
Vad är utveckling?	13
Hur tror du att det går?	17
200 år som förändrade världen	21
Nådde vi millenniemålen?	26
DEL II: Agenda 2030	
Globala målen för hållbar utveckling.....	32
DEL III: Läget i världen	
Fattigdom.....	41
Global hälsa	46
Demokrati	56
Jämställdhet.....	60
Humanitära kriser och katastrofer	64
Ekologisk hållbarhet och klimat	71
Ojämlikhet.....	76
DEL IV: Framtiden kräver handling	
En hållbar framtid	87
Mer om global utveckling	94

Denna bok är framtagen av FN:s utvecklingsprogram, UNDP. UNDP arbetar för mänsklig utveckling och har verksamhet i ca 170 länder och territorier. Vi sammanlänkar länder med kunskap, erfarenhet och resurser som hjälper människor att förbättra sina liv. UNDP koordinerar också arbetet med Globala målen för hållbar utveckling. Besök gärna se.undp.org eller www.globalamalen.se för mer information.

Den första upplagan av *Blir världen bättre?* kom ut 2005. Det här är den sjunde uppdaterade och omarbetade upplagan. Boken är skriven av Staffan Landin och Mikael Botnen Diamant tillsammans med UNDP:s nordiska kontor.

Innehållet i denna bok finns också tillgängligt på webben: globalamalen.se/ *blirvarldenbättre*. Här hittar du även skolmaterial med övningar för grund- och gymnasieskolan, framtaget av Universitets- och högskolerådets program *Den globala skolan* och UNDP:s nordiska kontor.

Blir världen bättre? har tagits fram med stöd av Sida.

BLIR VÄRLDEN BÄTTRE?

Copyright: FN:s utvecklingsprogram, UNDP

Text: Staffan Landin, Mikael Botnen Diamant och UNDP:s nordiska kontor

Formgivning av denna upplaga: m a o Malin Engman AB och PrettyZebra

Bilder: UN Photo, UNDP, Victor Brott, FN i Tanzania, Akshaya Patra Foundation, UNICEF

Omslag: UNDP/Freya Morales

Tryck: Phoenix Design Aid A/S.

FSC™ certifierat papper utan klor och med växtbaserade bläck. Trycket är återvinningsbart.

Empowered lives.
Resilient nations.

Vi är den första generationen som kan utrota fattigdomen och den sista som kan bekämpa klimatförändringarna.

Förord:

Globala målen för hållbar utveckling inkluderar alla

september 2015 enades FN:s medlemsländer om den mest ambitiösa agendan för hållbar utveckling som världen någonsin skådat - Agenda 2030 och de 17 globala målen.

Framtagandet av de globala målen bestod av flera års förhandlingar och samtal där människor från hela världen och med olika bakgrunder fick göra sin röst hörd. Målen inkluderar alla och finns till för att uppnå fyra fantastiska saker till år 2030: att avskaffa extrem fattigdom, minska ojämlikheter i världen, lösa klimatkrisen samt att främja fred och rättvisa. Globala målen omfattar tre dimensioner av hållbar utveckling; social, ekonomisk och miljömässig. Det innebär att vi inte bara ska sträva efter ekonomisk utveckling, utan social och miljömässig hållbarhet är minst lika viktigt. Det innebär också att utveckling måste ske på rättvisa villkor där ingen lämnas utanför, och där vi inte använder mer resurser

än vad vår planet klarar av. Genom globalt och lokalt partnerskap mellan olika samhällsaktörer, där alla arbetar gemensamt för en hållbar utveckling, kan vi skapa en värld där vi lever ett värdigt liv i harmoni med jordens ekosystem. Vår generation är den sista som kan undvika de värsta konsekvenserna av klimatförändringarna, och den första som har resurserna och kunskapen att avskaffa den extrema fattigdomen. Med de globala målen för hållbar utveckling har vi stakat ut riktningen mot en hållbar och rättvis värld för alla. Nu är det upp till oss alla, även dig, att se till att detta blir verklighet.

*Achim Steiner,
chef för FN:s utvecklingsprogram UNDP*

Quiz:

Vad vet du om världen?

1. Nästan fyra av tio (38%) levde i extrem fattigdom 1990, hur stor andel är det idag?

- a) 10 procent
- b) 30 procent
- c) 50 procent

2. Vad är medellivslängden i världen?

- a) 52 år
- b) 62 år
- c) 72 år

3. Vilket land har lägst barnadödlighet?

- a) Vietnam eller Egypten
- b) Turkiet eller Malaysia
- c) Sverige eller Singapore
- d) Belarus (Vitryssland) eller USA

4. Befolkningen på jorden är ca 7,6 miljarder. Hur många beräknas vi vara år 2050?

- a) 8 miljarder
- b) 10 miljarder
- c) 12 miljarder

5. Hur många människor beräknas finnas på jorden år 2100?

- a) 11 miljarder
- b) 15 miljarder
- c) 18 miljarder

6. Vilket land har störst andel kvinnor i parlamentet?

- a) Sverige
- b) Japan
- c) Rwanda

7) Det globala biståndet uppgår till 143 miljarder dollar. Hur stora är världens militärutgifter?

- a) 70 miljarder dollar
- b) 700 miljarder dollar
- c) 1 700 miljarder dollar

8. Av alla barn som börjar skolan, hur stor andel är flickor?

- a) 10 procent
- b) 25 procent
- c) 50 procent

FACT:

- 1. Tio procent.** Den extrema fattigdomen – idag mätt som under 1,9 dollar per dag – har minskat dramatiskt de senaste 25 åren.
- 2. Medellivslängden i världen är idag 72 år.** En ökning med 20 år sedan 60-talet. Skillnaden i världen är dock stor. I de nordiska länderna lever man i över 80 år i genomsnitt, medan medellivslängden i Afrika söder om Sahara är 59 år.
- 3. Vietnam (2,2%)** har lägre barnadödlighet än **Egypten (2,4%)** trots att Egypten är nästan dubbelt så rikt. **Malaysia (0,8%)** har lägre barnadödlighet än **Turkiet (1,4%)**. **Singapore (0,27%)** har lägre barnadödlighet än **Sverige (0,3%)**. **Belarus/Vitryssland (0,4%)** har lägre barnadödlighet än **USA (0,7%)**.
- 4.** År 2050 beräknas jordens befolkning vara omkring **10 miljarder**, vilket är en ökning med 2,4 miljarder människor på 33 år.
- 5.** Mellan 2050 och 2100 beräknas dock takten avta och 2100 beräknas vi vara omkring **11 miljarder** för att sedan inte växa mer.
- 6. Rwanda** har flest kvinnor i parlamentet 64 procent. **Sverige** kommer på sjätte plats med 43,6 procent och **Japan** är på 164:e plats med ynka 9,3 procent.
- 7.** De globala militärförbrukarna uppgår till nästan **1 700 miljarder dollar** – 12 gånger mer än vad som spenderas på bistånd.
- 8. 50 procent.** Idag är hälften av alla skolbarn flickor.

DEL I Paradigmskiftet

En grupp kvinnor och barn i flyktinglägret Mbile i Kamerun ger sig av för att samla ved i ett område en timme bort.

Foto: UNDP/Freya Morales

Vad är utveckling?

Hur mäter man utveckling? **Hur vet vi vilka som får det bättre och om någon får det sämre?** Och vad är det som utvecklas, är det pengar i statskassan, BNP per capita eller helt andra saker som avgör vår välfärd?

För att kunna svara på frågan om ”världen blir bättre” måste vi först definiera vad det är som ska bli bättre och hur vi ska mäta framstegen. Det svåra är att det inte finns någon gemensam definition av utveckling som passar alla människor och alla länder. Vissa menar att ekonomisk tillväxt är det bästa måttet på utveckling medan andra menar att pengar på sin höjd kan vara ett verktyg för att säkra viktiga saker i livet.

Utan tvekan finns vissa universella behov som alla människor har, oavsett var de lever eller hur mycket pengar de har. Alla behöver mat, vatten och någonstans att bo. När man är sjuk behöver man sjukvård och kanske mediciner. Vi vet att utbildning ger både barn och vuxna en bättre chans i livet. Utan ett rimligt betalt arbete är det dessutom svårt att tillgodose de mest grundläggande behoven.

Pengar är viktigt – men inte allt

Det råder inget tvivel om att ekonomi är en avgörande del av begreppet utveckling. Det är ingen slump att många talar om ”fattigdom och rikedom” som synonym till begreppet. Alla inser svårigheterna för ett väldigt fattigt land att förbättra livsvillkoren för sin befolkning utan ekonomisk tillväxt. Att den gemensamma kakan storlek spelar roll är de flesta överens om.

Forskning visar också att ekonomisk tillväxt ofta är en nödvändig förutsättning för utveckling och i vissa fall den mest avgörande faktorn för att människor ska få det bättre.¹

Men det räcker inte att mäta ekonomisk framgång. Dels för att pengar i sig inte skapar lycka, välfärd eller god hälsa, det är hur de investeras och används som ger resultat i förbättrade levnadsvillkor. Dels för att storleken på kakan inte garanterar att alla får ta del av framgångarna.

---

¹ DFID – Building jobs and prosperity in developing countries.

»För att förstå utvecklingen och svara på frågan hur olika länder utvecklas måste man titta på en rad olika indikatorer som visar olika dimensioner av mänskligt liv.«

Det är till exempel inte helt ovanligt att rika länder (dvs länder med hög BNP per capita) har lägre medellivslängd och högre barnadödlighet än fattigare länder. Kuba och Bosnien och Hercegovina har till exempel lägre barnadödlighet än USA trots att USA har mer än tre gånger så hög BNP som Kuba och mer än fem gånger så hög som Bosnien och Hercegovina. Sri Lanka har lägre barnadödlighet än Kuwait, trots att Kuwait har nästan 10 gånger så hög BNP.² Det tål att upprepas, pengar är inte alltid den avgörande faktorn för utveckling.

Vad ska man då mäta för att förstå utveckling?

Om det inte räcker med att mäta ekonomiska indikatorer, vad ska man då mäta? Svaret är enkelt: man ska mäta många saker, ju fler desto bättre. För att förstå utvecklingen och svara på frågan hur olika länder utvecklas måste man titta på en rad olika indikatorer som visar olika delar av mänskligt liv.

Länder har inte samma prioriteringar för sin utveckling, människor har olika prioriteringar för vad som är viktigt. För att kunna jämföra olika länders utvecklingsnivå måste man först bestämma vad man anser är viktigt i livet och vad det är vi vill uppnå.

Det har gjorts många ambitiösa försök att hitta ett gemensamt mått eller definition som skulle kunna ersätta BNP-begreppet som måttstock för utveckling. Ett av de mest använda exemplen är UNDP:s *Human Development Index*, (HDI). Detta index rangordnar länderna efter tre dimensioner samtidigt; ekonomi, hälsa och utbildning.

HDI är ett bredare mått än enbart ekonomisk utveckling, men det omfattar ändå bara tre beståndsdelar av det mänskliga livet. Stora delar låter sig inte fångas i entydiga mått eller index. Därför måste vi kunna mäta många olika saker samtidigt.

---

² Child Mortality Estimates (CME Info) www.childmortality.org och Stiftelsen Gapminder www.gapminder.org

En sjukgymnast masserar den sex månader gamla Naba Mohammed som har svåra problem att röra sina ben och fötter. Fotot är taget på en sudanesisk förening för barn med funktionsvariation i El Fasher.

Seoul, Sydkorea. Foto: JIN Photo / Nbae Park

Hur tror du att det går?

Vad vet du egentligen om utvecklingen i världen?

Stämmer din världsbild med hur verkligheten faktiskt ser ut? Om du är som de allra flesta människor i Sverige är din världsbild mycket dystrare än vad den borde vara.

Alla har någon slags bild av vad som händer i resten av världen, hur det ser ut i Afrika eller i Asien och om det blir bättre eller sämre. Kunskapen om världen varierar naturligtvis stort. Vissa har rest runt hela jorden, andra har läst hyllmeter om utvecklingen i Västafrika, många har levt en stor del av sitt liv i andra länder än Sverige och vissa studerar utvecklingsfrågor på universitetet.

Men oavsett om du aktivt söker kunskap om andra länder eller har fullt upp med att försöka förstå vad som händer runt dig, möts du ständigt av omvärldsbilder från väldigt många källor. Du får dem från din morgontidning, kvällsnyheterna, ditt Facebook- eller Twitterflöde, dina favoritfilmer eller TV-serier, från böckerna du läser och personer du pratar med, från annonser, TV-galor och insamlingar på stan.

Väldigt få av dessa källor har som syfte att ge dig en balanserad eller fullständig bild av världen.

TV-nyheterna berättar om krig, epidemier och naturkatastrofer, men uppdaterar dig sällan om långvarig fred eller frånvaro av sjukdomar eller katastrofer. Filmer, böcker och TV-serier behöver ett spänningsmoment och hjälporganisationer behöver visa problemen de försöker lösa.

Det är upp till dig att försöka balansera alla dessa bilder, sätta dem i ett sammanhang och skapa en egen uppfattning om läget i världen. Det är otroligt svårt. Särskilt svårt är det när man redan på förhand har en förutfattad bild av hur världen ser ut. En bild som i sin tur har skapats av andra bilder man matats med från olika håll.

Världen är bättre än du tror

Det har genomförts flera undersökningar de senaste 15 åren om hur vi tror att läget i världens länder är.³ Under åren 2013–2015 genomförde till exempel Stiftelsen Gapminder en rad undersökningar i länder som Sverige, Norge, Tyskland,

³ Bland andra av Sida, FN:s utvecklingsprogram UNDP och Stiftelsen Gapminder

Storbritannien och USA. Resultatet från alla dessa undersökningar har en tydlig sak gemensamt, vi tror att läget i världen är sämre än vad det i verkligheten är.

Till exempel trodde bara mellan fem och tio procent av de tillfrågade i Tyskland, Storbritannien och USA att den extrema fattigdomen i världen har minskat de senaste 30 åren. Sanningen är att den har minskat med 75 procent sedan 1990.

Hela 90 procent av de tillfrågade trodde att färre än vartannat barn i världen får vaccin mot mässlingen (hälften trodde att det var två av tio) när sanningen är att åtta av tio barn idag får vaccinet. I USA var bara sju procent av de tillfrågade medvetna om att medellivslängden i världen har stigit till 70 år (idag är den 72 år) och lika få visste att barnadödligheten sjunkit till under fem procent.

Lika fel hade de flesta på frågor om hur stor andel av energin som kommer från vindkraft eller att kvinnor i de flesta länder i världen numer bara får två barn. På fråga efter fråga svarar 70-90 procent att världen är sämre än vad statistiken visar.⁴

Samma paradox på hemmaplan

Samma fenomen, en överdriven problemfokusering, är inte ovanligt även när det gäller kunskapen på hemmaplan. En snabbare och oavbruten nyhetsrapportering om brott, våld och mord skapar lätt en felaktig bild av att brotten ökar och livet blir mer otryggt, även om det oftast inte stämmer. Den generella trenden i Europa och USA är att allt färre utsätts för brott, våld och rån och ändå tror de flesta att brotten ökar. Det ökade informationsflödet genom sociala medier, internet och allt fler nyhetskanaler som tävlar om din uppmärksamhet samtidigt som de tävlar om att vara först och snabbast bidrar ytterligare till trenden.

I Sverige tror mellan 70 och 80 procent av befolkningen att brottsligheten ökar, trots att allt färre utsätts för brott. Det dödliga våldet, mord och dråp, har sannolikt aldrig varit så lågt som det är just nu.⁵

Det finns en tydlig parallell till okunskapen om utvecklingen i världen. Samtidigt som allt färre lever i extrem fattigdom och dör av krig eller naturkatastrofer, ökar rapporteringen om just detta. Ju ovanligare händelse, desto större

⁴) Gapminder, Ignorance Project. www.gapminder.org/ignorance/

⁵) BRÅ - Brottsförebyggande rådets Nationella Trygghetsundersökning NTU 2015

»Eftersom det finns exempel på framsteg inom alla regioner, inom alla områden och för alla typer av länder måste vi kunna lära av dem som har lyckats.«

chans för nyhetsrapportering och tvärtom. Ju fler demokratiska val som sker utan oroligheter eller fusk, desto mindre blir uppståndelsen kring dem. Utvecklingen skapar en bättre värld och större fokusering på problemen, samtidigt.

Spelar det någon roll?

Gör det något om vi tror att större delar av världen lider av fattigdom och hunger än vad som faktiskt är fallet? Ja, det finns flera anledningar till varför det är viktigt att känna till framstegen och inte överdriva problemen. Framför allt är det viktigt att ha en korrekt verklighetsbeskrivning när man fattar beslut om framtiden.

Ständiga motgångar är förlamande. Om vi inte vet att det sker förbättringar är det lätt att tro att det inte går att minska hungern och fattigdomen, eller på andra sätt förändra världen. Det leder till känslor av hopplöshet – varför försöka förändra världen om det ändå inte verkar göra någon skillnad?

Om vi däremot vet att många länder i Afrika söder om Sahara lyckats vända den svåra hiv-epidemin, betyder det även att andra länder kan göra det – med rätt politik och rätt hjälp från omvärlden. Då blir det också meningsfullt att bidra till den förändringen.

I Sverige har en ny slags biståndskritik vunnit mark de senaste åren, kritik som bygger på föreställningen att Sverige har ”pumpat in pengar i Afrika” och att det ”ändå inte har blivit bättre”. Om det vore sant borde vi naturligtvis

avbryta vårt stöd genast. Sanningen är dock att det faktiskt har blivit mycket bättre, även i Afrika söder om Sahara.

Vi kan lära av framstegen. För att kunna dra lärdom av de länder som har gjort stora framsteg, måste vi först känna till framstegen. Så länge vi inte har en korrekt verklighetsuppfattning är risken stor att vi drar fel slutsatser. Eftersom det finns exempel på framsteg inom alla regioner, inom alla områden och för alla typer av länder måste vi kunna lära av dem som har lyckats. Varje land behöver inte uppfinna hjulet på nytt.

Rädsla och överdriven oro skapar fördomar och hat. Fördomar frodas i okunskap. När situationen beskrivs som att vi står på avgrundens brant, blir lösningarna allt mer desperata. Letandet efter syndabockar kan lätt ta fokus från sökandet efter varaktiga lösningar på de problem som faktiskt finns.

Foto: UNDP/Freya Morales

200 år som förändrade världen

Mänskligheten har de senaste tvåhundra åren gjort framsteg som är fullständigt unika i människans historia. **Och det är under de sista årtiondena som framstegen tagit fart på riktigt.** Utvecklingen verkar dessutom fortsätta att accelerera.

Ibland är det svårt att se det, med dagliga nyheter om krig, sjukdomar och katastrofer men för det mesta och för de flesta blir världen allt bättre. Det kan vara lätt att glömma, men fattigdom, svält och sjukdomar har länge varit det normala för nästan alla människor på jorden. I början av 1800-talet bestod världens befolkning av en knapp miljard människor. Medellivslängden var låg, mellan 25 och 40 år.

I så gott som alla länder födde kvinnor i genomsnitt mellan fem och sju barn av vilka var tredje eller till och med vartannat barn dog innan fem års ålder. Tidig död var så vanlig att föräldrar i genomsnitt kunde räkna med att tvingas begrava tre av sina barn, i vissa länder nästan fem.⁵

Grova uppskattningar av bruttonationalprodukten i världens länder visar att alla länder i början av 1800-talet låg under 3 000 dollar per capita i dagens penningvärde, en nivå ungefärligt jämförbar med Afrika söder om Sahara idag. Mellan 85 och 95 procent av jordens befolkning levde i vad vi idag definierar som extrem fattigdom.⁶

Kort sagt, världen var fattig och det hade den alltid varit. Den höga dödligheten bland barn förhindrade länge befolkningen på jorden att växa i någon avsevärd takt. I början av 1800-talet nådde befolkningen för första gången över en miljard människor.

Därefter dröjde det fram till 1930-talet innan vi nådde den andra miljarden men att gå från sex

⁵ Stiftelsen Gapminder. www.gapminder.org

⁶ www.ourworldindata.org

till sju miljarder människor tog bara tolv år.

Ungefär här, i början av 1800-talet började världen förändras. Långsamt till en början, och bara i några få länder. Den industriella revolutionen, nya uppfinningar, vetenskapliga upptäckter och kraftigt ökat välstånd i vissa länder var tecken på att mänskligheten var på väg in i en ny era.

Det dröjde dock innan framstegen kom flertalet till del. Först efter det andra världskriget, ofta i samband med avkolonisering och självständighet, kom förbättringarna även att inkludera länderna i Asien, Afrika och Latinamerika. Vid andra världskrigets slut var det i princip bara Västeuropa och Nordamerika där medellivslängden hade stigit till över 50 år. Idag gäller det i stort sett alla länder.

De senaste 50 åren har mänskligheten gått igenom den största förändringen någonsin vad gäller hälsa och ekonomi. En förändring som påverkar, inte bara de flesta delar av den mänskliga tillvaron, utan även människans omgivning, andra arter och planeten vi lever på.

Sedan 1960 har medellivslängden i världen ökat med 20 år, barnadödligheten har sjunkit från 18 procent till under fem procent och inkomsterna (per person) har nästan tredubblats.

Snabbast har utvecklingen gått i östra Asien, där länder som Singapore, Taiwan och Sydkorea tidigt hade en snabb ekonomisk utveckling och sedermera även Kina. Latinamerika har haft en något långsammare utveckling men påbörjade å andra sidan klättringen tidigare.

Afrika söder om Sahara

De flesta länder i Afrika söder om Sahara fick en långsam start efter självständigheten. Efter en hyfsad tillväxt under 60- och början av 70-talet sjönk den ekonomiska tillväxten i regionen under två årtionden i sträck. År 2000 var Afrika söder om Sahara fattigare än det var i slutet på 1960-talet, medellivslängden var 50 år och hade inte ökat alls på nära två årtionden och barnadödligheten var fortfarande mycket hög.

Delar av förklaringarna är utan tvekan inhemska. Kolonialtiden lämnade många länder i ett väldigt dåligt skick, med svaga institutioner, svaga regeringar och en avsaknad av demokratiska styrelseskick. Många länder plågades av långa inbördeskrig och brutala diktatorer. Självständigheten var för många länder resultatet av en väpnad befrielsekamp och flera av de nya ledarna hade rötter i brutala krig. Men delar av

Utveckling sedan 60-talet	1960	2015
Befolkning	3 miljarder	7 miljarder
Medellivslängd	52 år	72 år
Antal barn per kvinna	5 barn	2,4 barn
Barnadödlighet	18 %	4,3 %
Extrem fattigdom ⁷	ca 60 %	ca 11 %

Källa: Världsbanken, Gapminder

⁷ Mätt med måttet 1,90 dollar per dag.

»Jag tänker inte så ofta på det, men det är klart att det har skett en fantastisk utveckling. Standarden är oerhört mycket bättre nu«

SVERIGE VAR ANNORLUNDA FÖRR

De körde varor med häst och vagn i stan när jag var liten. Mitt i Karlstad, vid Skepparegatan, där låg ett stall förr. Hemma hade vi vedspis. Mamma, pappa, fem pojkar och en tös trängdes i en liten lägenhet, och toaletten fick vi dela med grannfamiljen. Här sitter jag nu i en fåtölj, en stor TV och min egen bil utanför. Jag tänker inte så ofta på det, men det är klart att det har skett en fantastisk utveckling. Standarden är oerhört mycket bättre nu.

Men jag är inte säker på att allt har blivit bättre. Den sociala biten är något jag saknar; man umgicks mer förr. Tänk vilken sammanhållning vi hade i huset där jag växte upp! Kafferep, spelkvällar och så. Idag stressar människor hem efter jobbet och stänger dörren om sig.

Arbetsviljan bland barnen har också förändrats något enormt. I min familj hade vi inget val. Pappa var halvförlamad och kunde inte försörja oss, så arbeta fick jag och mina bröder göra. Jag började som springpojke och lärling, sopade Sundstabron och körde kocks - en typ av bränsle, för 80 öre i timmen. Och inte tog jag någon skada av att arbeta - tvärtom!

Men det är klart, om pappa hade levt idag kanske han hade haft andra möjligheter. De funktionsnedsatta kan ju få arbeten idag och är inte utstötta på samma sätt som de var förr. På det sättet har det också blivit bättre.

Kjell Bäckström, 76 år, Karlstad

Några äldre pratar i parken Jongmyo, i centrala Seoul, Sydkorea. Foto: UN Photo / Kibae Park

förklaringen hittas också i omvärldens bemötande. Det kalla kriget förvandlade många mindre länder till spelpjäser i ett större spel som sällan var till fördel för befolkningen i Afrikas länder.

Dessutom fanns en rad andra faktorer som försvårade utvecklingen för många av Afrikas länder, en särskilt svår sjukdomsborða, stort fysiskt avstånd från världens stora marknader, en utbredd fattigdom som redan från början försvårade möjligheterna till utveckling, brist på högre utbildning och erfarenhet av många positioner som tidigare förvägrats delar av befolkningen. Det är viktigt att komma ihåg att många faktorer avgör ett lands utveckling och att olika faktorer har

spelat olika stor roll för Afrikas 54 länder. I vissa fall har hiv/aids varit det största hindret, i andra länder har krig, geografi eller dåligt styrelseskick varit av större betydelse.

Men med tiden började något hända. Allt stabilare demokratier, färre krig och konflikter samt politiska reformer har förändrat Afrika. Sedan 2000 har utvecklingen i många av Afrikas länder gått väldigt snabbt, barnadödligheten sjunker, livslängden ökar och flera av världens ekonomiskt snabbast växande länder finns i Afrika. Mycket talar för att även Afrika söder om Sahara påbörjat den klättring som världens övriga regioner startade årtionden tidigare.

Exempel på framsteg 2000– 2015	2000	2015
Barnadödlighet i Afrika söder om Sahara	16 %	8,6 %
Medellivslängd i Afrika söder om Sahara	50 år	57 år
Medellivslängd i Rwanda	50 år	65 år
Barnadödlighet i Niger	23 %	9,5 %
Barnadödlighet i Malawi	17 %	6,4 %
Barnadödlighet i Liberia	17 %	7 %
Inskrivning i grundskolan i Burkina Faso	70 %	97 %

Källa: Gapminder, CME Info, Världsbanken

Var beredd på fortsatt utveckling

En sak är säker, framtiden liknar ingenting vi tidigare sett. Vi har visserligen haft perioder av stora och omvälvande förändringar tidigare, men troligen ingenting så genomgripande som den förändring människan nu är mitt uppe i.

Att gå från en miljard människor, som lever i 35 år till en värld med över sju miljarder som lever 72 år är en stor förändring. Att inkomsterna och därmed livsstilen, konsumtionen och produktionen ökat samtidigt gör förändringen ännu större.

Det finns ingen period i vår historia som har sett så många revolutionerande och stora förändringar samtidigt, som i grunden förändrar villkoren för det mänskliga livet och vårt samspel med planeten vi lever på.

Många nyheter är odiskutabelt positiva. Förbättringar i utbildning och hälsa i samspel med medicinska och tekniska upptäckter och en allt högre levnadsstandard har minskat lidande och död på ett sätt vi aldrig tidigare skädat.

Aldrig någonsin har överlevnadschanserna varit större för ett barn som föds, oavsett födelse-

plats. Aldrig någonsin har fler barn gått i skolan och fått en grundläggande utbildning. Läskunnigheten är högre än någonsin och kunskap är för det stora flertalet närmare och lättare att hitta än någonsin tidigare i mänsklighetens historia.

Men de nya livsvillkoren kräver att vi samtidigt klarar av att hantera de utmaningar som den snabba utvecklingen innebär. Att vi klarar accelerationen utan att ödelägga eller skada den omgivning vi lever i. Att vi klarar av att se till att framstegen kommer alla till del och att vi kan möta nya utmaningar som dyker upp på vägen. Gör vi inte det riskeras dessutom de framsteg vi redan gjort och i förlängningen det mänskliga livet på jorden.

Det är kärnan i begreppet hållbar utveckling och huvudfokus för den här boken liksom de globala målen (se del II: Agenda 2030) som världen enades om 2015. De globala målen för hållbar utveckling är 17 mål som ersätter de åtta millenniemålen.⁸ De utgör en gemensam agenda för världens utveckling. Målen är resultatet av en inkluderande process med större uppslutning än någonsin tidigare på global nivå.

⁸ Millenniemålen var åtta mål som världen enades om att försöka nå till år 2015. Läs mer om millenniemålen på sida 26.

Nådde vi millenniemålen?

Succé eller misslyckande? Arbetet för att nå millenniemålen får ett blandat slutbetyg. **Stora framsteg har gjorts inom i stort sett alla mål**, dessutom större framsteg än de flesta trodde, men för många mål räckte det inte hela vägen fram.

I början av 2000-talet enades världens ledare om åtta viktiga mål för världens utveckling som skulle nås till år 2015. Nu kan vi med relativt stor säkerhet säga hur det gick.

För några av målen gick utvecklingen bättre än väntat. Bäst gick det i kampen mot den extrema fattigdomen. Målet att halvera andelen människor som lever i extrem fattigdom nåddes redan 2010, fem år före deadline. Målet att lika många flickor som pojkar ska börja skolan, liksom att halvera andelen människor utan rent

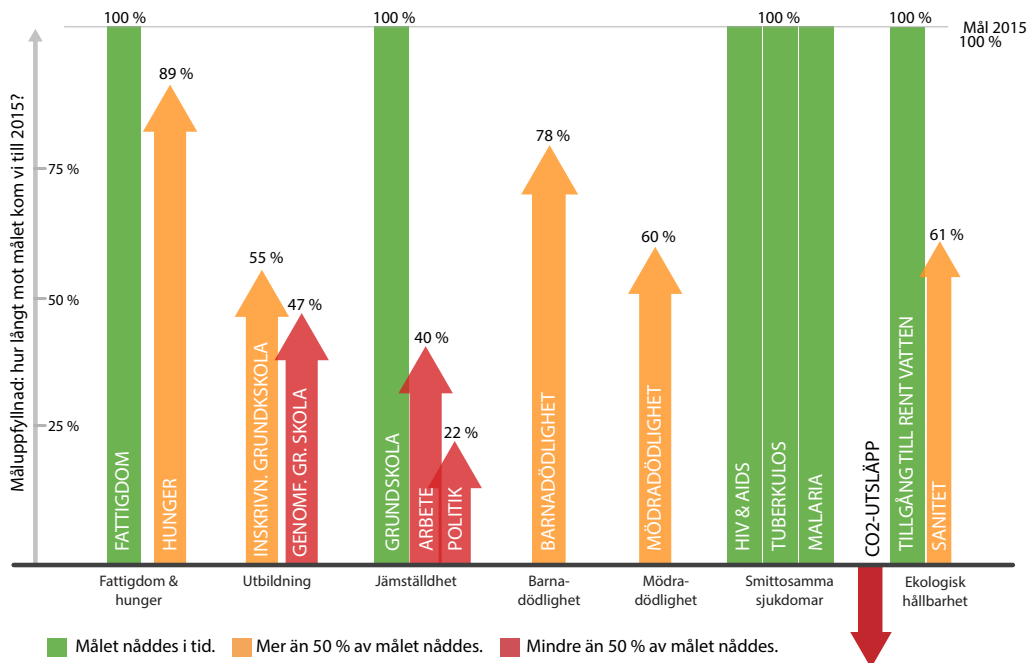
dricksvatten har också nåtts. Dessutom har vi sett framsteg i kampen mot såväl hiv/aids som malaria och tuberkulos.

Det enda målet där vi inte har sett en positiv utveckling är målet om ekologisk hållbarhet. För några av miljömålen är situationen värre än den var 1990. Det gäller exempelvis koldioxidutsläppen som ökat med över 50 procent från 1990 års nivå, men också antalet arter som hotas av utrotning.

»För många av målen gick utvecklingen bättre än väntat. Bäst gick det i kampen mot extrem fattigdom.«

Hur gick det för Millenniemålen?

FÖRKLARING TILL GRAFEN

Grafen visar hur långt världen som helhet nådde innan 2015 mot de uppsatta målen. Fem av delmålen nåddes i tid (grön). Inom flera områden kom vi mer än halvvägs mot målet (gult) och på några områden har vi inte sett tillräckliga förbättringar (rött).

- Utbildning visas både för inskrivna i grundskolan och hur stor andel som slutfört en grundskoleutbildning.
- Det åttonde målet, de rika ländernas ansvar, hade inga uppsatta deadlines och kan därför inte bedömas om de nåtts eller inte.
- Jämställdhet visas i andel flickor/pojkar inskrivna i grundskolan, procentandel avlönade kvinnor och andel kvinnor i världens parlament.

Utvecklingstakten ökade under 2000-talet

För många av målen har utvecklingstakten accelererat betydligt efter millennieskiftet. Framför allt har länderna i Afrika söder om Sahara gjort betydligt större framsteg på senare år jämfört med under 1990-talet och slutresultatet av millenniemålen blev därför bättre än vad prognoserna visade i början av 2000-talet.

Ojämn utveckling

Även om utvecklingen för i stort sett alla mål gått åt rätt håll har framstegen inte varit jämnt fördelade. Utvecklingstakten skiljer sig åt mellan länder och regioner, mellan kön och inkomstnivå, mellan stad och landsbygd.

Kvinnor utgör fortfarande en stor majoritet av världens fattiga, de diskrimineras på arbetsmarknaden, i näringslivet, i hushållen och i beslutsfattandet. Kvinnor tjänar 24 procent mindre än männen globalt sett, utgör bara var femte ledamot i världens parlament och bara varannan kvinna i arbetsför ålder har ett avlönat arbete, jämfört med tre av fyra män.

Den stora – och i de flesta fall ökande – skillnaden mellan de fattigaste och de rikaste bidrar också till att bromsa utvecklingen. Barn i de 20 procent fattigaste hushållen löper dubbelt så hög risk att dö i unga år som barn i de rikaste. De löper fyra gånger så hög risk att inte få någon utbildning och dubbelt så stor risk att hämmas i sin fysiska utveckling på grund av näringsbrist. Fattigdomen och ojämlikheten utgör fortfarande hinder för utvecklingen inom alla områden som omfattas av millenniemålen.

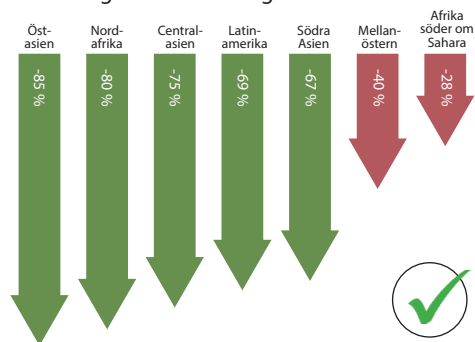
»Barn i de 20 procent fattigaste hushållen löper dubbelt så hög risk att dö i unga år som barn i de rikaste «

1. Fattigdomen halverades

Målet att halvera den extrema fattigdomen nåddes redan 2010 och andelen människor i extrem fattigdom minskade i alla regioner.

Antalet människor som lever i extrem fattigdom minskade från 1,9 miljarder 1990 till 840 miljoner enligt Millenniemålsrapporten (2015).

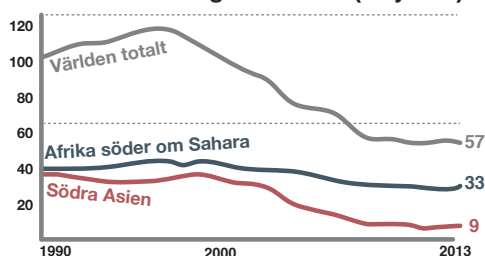
Minskning av extrem fattigdom sedan 1990

2. Universell utbildning ännu ej uppnådd

Målet att alla barn ska genomgå en full grundskoleutbildning nåddes inte till 2015. Även om allt fler börjar skolan, står fortfarande 57 miljoner barn utanför. Inskrivningsgraden i grundskolan har ökat från 80 till 91 procent och andelen som genomgår en full grundskoleutbildning i låg- och medelinkomstländer har ökat från 70 till 84 procent.

Barn som inte går i skolan (miljoner)

3. Fler flickor börjar grundskolan

Målet att lika många flickor som pojkar ska gå i skolan nåddes inom alla utbildningsnivåer. I södra Asien är det idag något fler flickor än pojkar som börjar grundskolan. 1990 gick det 74 flickor på 100 pojkar.

Trots att andelen kvinnor har ökat i nio av tio parlament världen över, är fortfarande bara en av fem parlamentsledamöter kvinnor.

Kvinnor utför bara 41 procent av allt lönearbete och tjänar mindre än män i alla länder i världen.

4. Barnadödligheten halverades

Barnadödligheten minskade i alla regioner och mest i Östasien (minskade med 78 procent). Även i den fattigaste regionen, Afrika söder om Sahara, halverades barnadödligheten, även om den fortfarande är relativt hög. Där dör nio procent av alla barn innan fem års ålder.

1990: 12,7 miljoner barn per år (35 000/dag)

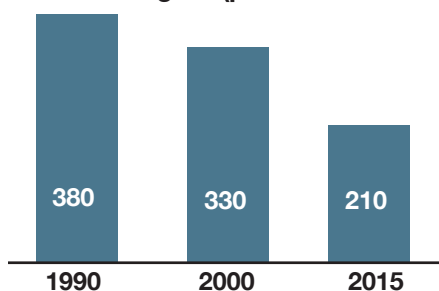
2015: 6 miljoner barn per år (16 000/dag)

5. Mödradödligheten halverades med snabb utveckling på 2000-talet

Målet var att minska mödradödligheten med tre fjärdedelar. Det nåddes inte även om stora framsteg gjordes, särskilt efter år 2000, minskningen blev 45 procent. Andelen födselar med sjukvårdspersonal närvarande ökade från 60 till 70 procent.

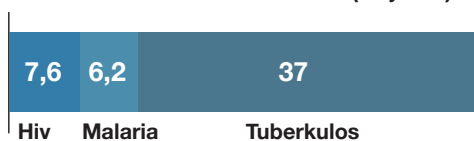
Mödradödlighet (per 100.000 födselar)

6. Allt färre smittas av malaria, hiv och tuberkulos

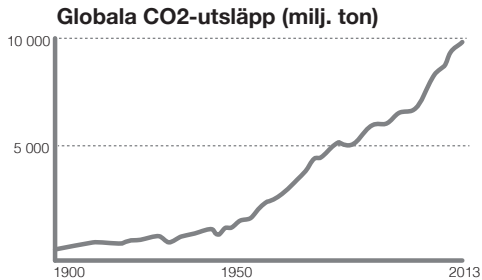
Stora insatser för att bekämpa de stora infektionssjukdomarna har minskat antalet som smittas och har räddat miljoner människors liv. 13,6 miljoner människor får idag broms-mediciner mot hiv/aids. Dödligheten i malaria har minskat med nästan 60 procent och i tuberkulos med 45 procent.

Antal räddade liv sedan år 2000 (miljoner)

7. Enda målet med tillbakagång

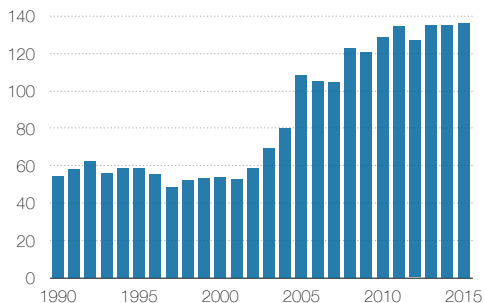
Mål 7, en ekologiskt hållbar utveckling, innehåller flera delmål. Några har uppnåtts, som att halvera andelen människor utan rent dricksvatten. Andra delmål, så som bevarad artrikedom och minskade koldioxidutsläpp har gått åt fel håll. Världen släpper idag ut över 50 procent mer CO₂ än 1990 års nivå.

8. Rika länders ansvar

Det åttonde målet handlade om de rika ländernas ansvar, i form av ökat bistånd, rättvis handel och minskade skulder för fattiga länder. Däremot fanns inga kvantitativa mål vilket gör det svårt att bedöma om målet har nåtts. Biståndet har ökat och blivit mer effektivt och skulderna har skrivits ned, men på handelsområdet har framstegen i stort sett uteblivit i många

Det globala biståndet, totalt (miljarder dollar)

utvecklingsländer.

Ska vi vara nöjda?

När vi nu blickar tillbaka på den globala utvecklingen 1990–2015, bör vi då vara nöjda med vad vi ser, eller blev millenniemålen bara ett bevis på att vi inte gjort tillräckligt? Svaret beror på vem vi frågar, vilka av målen vi tittar på och var i världen vi mäter.

Å ena sidan har vi på vissa sätt haft en snabbare och mer omfattande utveckling av människors livskvalitet än någonsin tidigare. En period där så gott som alla länder har gjort framsteg, där fattigdomen mer än halverats, hungern har minskat och inkomsterna ökat.

Samtidigt hade det sannolikt varit möjligt att göra ännu större framsteg, att rädda fler barns liv, att ge fler människor en utbildning och fördela de växande resurserna på ett mer jämlikt sätt.

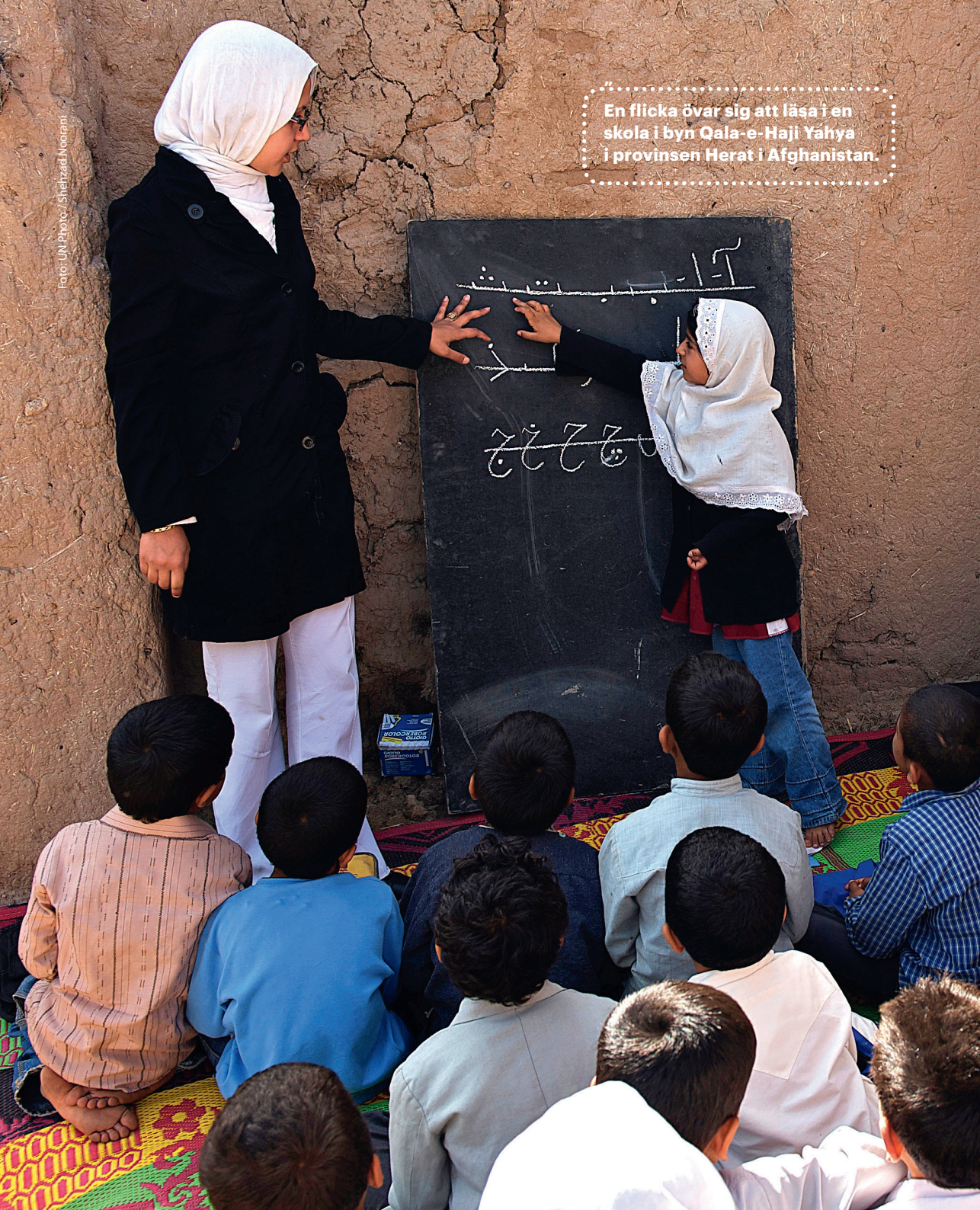
8 millenniemål blir 17 globala mål för hållbar utveckling

Millenniemålen var aldrig tänkta som slutmål. Processen för att utveckla målen efter 2015 påbörjades långt innan millenniemålets deadline trädde i kraft. De globala målen (som du kan läsa mer om i nästa kapitel), tar utgångspunkt i arbetet med millenniemålen. Några av de mål som inte nåddes har förstärkts. Globala målen som ska uppnås till 2030 har ett mycket större fokus på ekologisk hållbarhet och inte minst klimatförändringen, vår tids största ödesfråga.

Världens gemensamma målsättningar för utvecklingen fram till år 2030 innebär utan tvekan ett av de största sprången i vår historia någonsin. Om de ska kunna nås innan sin deadline krävs mycket större satsningar på att få med alla människor, alla länder och alla regioner på tåget. Det är sannerligen ambitiöst. Men inget av målen är omöjliga att nå. Tvärtom, det ligger mycket väl inom räckhåll. Och statistiken om utvecklingen de senaste årtiondena har lärt oss att det är fullt möjligt att göra enorma framsteg på kort tid.

En flicka övar sig att läsa i en skola i byn Qala-e-Haji Yahya i provinsen Herat i Afghanistan.

Del II

Globala målen för hållbar utveckling

Vi är den första generationen som kan avskaffa fattigdomen, och den sista som kan bekämpa klimatförändringarna.

Världens länder antog år 2015 den mest ambitiösa och storslagna framtidsplanen som världen någonsin skådat. Till år 2030 ska fattigdomen och hungern utrotas. Alla barn ska få en bra utbildning, orättvisorna mellan män och kvinnor, fattiga och rika, stad och land ska bekämpas, hiv, malaria och tuberkulos ska utrotas från planeten. Dessutom ska produktion och konsumtion ställas om för en hållbar och miljövänlig utveckling.

Millenniemalet var det första samlade försöket till en global agenda för utvecklingen. Mellan 2000 och 2015 skulle bland annat fattigdomen halveras, alla barn få skolgång och barnadödligheten minska med två tredjedelar jämfört med 1990 års nivå (hur det gick kan du läsa på sid 26-30). Millenniemalet var aldrig tänkt att vara några slutmål. Processen för att diskutera fram en fortsättning på millenniemalet pågick under många år och godkändes slutligen i

september 2015.

De globala målen för hållbar utveckling är mer omfattande och mer ambitiösa än millenniemalet var. Agendan innehåller 17 mål och 169 delmål som ska vara uppfyllda till 2030. Den lägger större tyngd vid begreppet hållbar utveckling och syftar till att utrota fattigdomen i alla dess former och förbättra livsvillkoren för alla människor på jorden. Ingen ska lämnas utanför.

Förhandlingarna bakom de globala målen har varit långt mer inkluderande än millenniemalet eller för den delen, någon global överenskommelse. Konsultationer, globala utrop och breda diskussioner har förts i öppenhet längs hela processen. Aldrig tidigare har så många varit delaktiga i en process för globalt beslutsfattande.

Inga mål har tagits bort

Alla de områden som omfattades av millennie-

Världens ledare har förbundit sig till 17 globala mål för att uppnå fyra fantastiska saker till år 2030. Att **avskaffa extrem fattigdom**. Att **minska ojämlikheter i världen**. Att **lösa klimatkrisen**. Att **främja fred och rättvisa**. Genom de globala målen för hållbar utveckling kan det här uppnås. I alla länder. För alla människor.

målen finns kvar. De mål som har uppnåtts, som att halvera fattigdomen och halvera andelen som saknade rent dricksvatten, kvarstår och siktar på att framstegen ska omfatta alla människor 2030. För de mål där man har gjort framsteg men inte nått hela vägen fram, har man satt ambitiösare mål. Man har visserligen samlat tre av hälsomålen under ett och samma mål, men det som fanns med i millenniemålen finns fortfarande med.

Större fokus på miljö och ekologisk hållbarhet

Det utvecklingsområde som de senaste 25 åren visat minst framsteg är utan tvekan ekologiskt hållbar utveckling. Särskilt klimatförändringarna är ett stort misslyckade för det globala beslutsfattandet. Samtidigt som den socioekonomiska utvecklingen för de flesta länder och de flesta människor visat framsteg, har åtgärderna mot klimatförändringarna inte varit tillräckliga för att minska de globala utsläppen.

Många har dessutom hävdat att miljöfrågorna inte fick tillräckligt stor plats i millenniemålen. Detta är totalt annorlunda i Globala målen. Hela sex av sjutton mål är direkt kopplade till hållbar utveckling och långt mer detaljerade än tidigare. Nu finns ett eget mål för klimatförändringarna, ett för hållbara städer, ett för hållbara ekosystem på land och ett för havsmiljöer och dessutom ett separat mål för hållbar konsumtion.

Större fokus på ojämlikhet

Ett område som länge saknats i den breda diskussionen om global utveckling är ojämlikhet – som hinder för utveckling, som orsak till fattigdom och andra problem, och även som ett problem i sig själv. För första gången finns ökad jämlikhet, inom och mellan länder, som ett uttalat mål på global nivå.

Större fokus på orsakerna till fattigdom

De globala målen innehåller förutom en övergripande målbild över hur långt vi vill ha kommit till 2030, också direkta mål som pekar ut *hur* vi ska komma dit. Eller snarare, mål som syftar till att bekämpa några av hindren för utveckling. Det gäller anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt, det handlar om investeringar i nödvändig infrastruktur men också ojämlikhet. Detta är också nytt. Flera av dessa områden har tidigare setts som möjliga verktyg för att nå målen.

Fred, stabilitet och rättvisa

Fred, stabilitet, mänskliga rättigheter och ett ledarskap grundat i ett starkt rättssystem är viktiga byggstenar för hållbar utveckling. Väpnade konflikter och otrygghet har en destruktiv inverkan på ett lands utveckling. Det påverkar den ekonomiska utvecklingen och resulterar ofta i grannfejder som kan pågå i generationer. Sexuellt våld och annan brottslighet, exploatering och tortyr är också segdragna fenomen i konflikt-drabbade och laglösa områden. Länder måste vidta kraftfulla åtgärder för att bryta sådana cykler och skydda de mest utsatta.

Inom forskningen kring global utveckling har de senaste årtiondena allt fler forskare samlats kring betydelsen av starka och välfungerande institutioner som en av de viktigaste förutsättningarna för utveckling. Det är ingen lätt fråga att mäta eller kräva förbättringar av. Men likväl är det en viktig faktor för en snabb utveckling.

Mål 16 försöker omfatta detta med en rad delmål som bland annat rör konfliktförebyggande åtgärder, starkare institutioner, mänskliga rättigheter och antikorrupcion.

Avskaffa fattigdomen

De senaste årtiondena har världen sett en minskning av fattigdomen vi aldrig tidigare skådat. Det råder inget tvivel om att det skulle vara möjligt att helt avskaffa den extrema fattigdomen till 2030. Vissa anser att detta kommer att bli det lättaste målet att nå, men betydelsen av att lämna extrem fattigdom går inte att överskatta.

Det är svårt att hitta ett sätt att rättvist mäta inkomstfattigdom. Därför finns flera olika

indikatorer med i de globala målen och osäkerheten är ändå avsevärd vad gäller siffrorna. Men det hindrar inte att målet i sig, det statistiken försöker fånga, är direkt avgörande för många av de övriga målen och inte sällan skillnaden mellan liv och död.

Blir världen bättre år 2030?

De globala målen för hållbar utveckling, och erfarenheten av de senaste 200 årens trender, pekar onekligen på att vi år 2030 kommer att leva i en värld som på många sätt är bättre än dagens.

Men det sker inte automatiskt och det krävs en rad stora och viktiga politiska beslut, särskilt inom de områden där vi sett minst framsteg hittills.

En av de viktigaste nyheterna med Globala målen för hållbar utveckling är att de är betydligt mer universella än millenniemålen var, som i första hand syftade till förbättringar i så kallade ”utvecklingsländer”. De globala målen ska uppnås i alla länder och för alla människor. Det är ett gemensamt ansvar: alla länder ska nå alla målen och det kräver insatser från alla aktörer i samhället.

HISTORISK AGENDA FÖR GLOBAL UTVECKLING

Varje år mäter UNDP utvecklingen i världen, och på många sätt är situationen långt mycket bättre än människor i regel tror. Ur ett kortsiktigt perspektiv finns det alltid naturkatastrofer, konflikter och sådant som skapar svackor i länders utveckling. Men om vi lyfter blicken och ser på den globala utvecklingen ur ett längre perspektiv ser vi att den aldrig har gått så snabbt, eller omfattat så många, som under de senaste 20 åren. Glädjande nog är det utvecklingsländerna som rör sig allra snabbast. Det beräknas att Afrika kan förse sin befolkning med nog med mat om 15 år. Medellivslängden har ökat, exempelvis i Etiopien och Kambodja där människor nu lever så mycket som 15 till 17 år längre än 1990. Nio av tio barn går i skolan, vilket märks i statistiken för analfabetism: fem av sex vuxna människor kan läsa idag; den siffran var tre av fyra år 1990. Långt fler överlever sjukdomar som malaria och hiv/aids tack vare billigare och bättre mediciner. Det är en fullkomligt omvälvande utveckling, och vi har mycket att glädjas åt.

Nu måste vi höja ribban. Vi kan på allvar se ett slut på den extrema fattigdomen, och vi har en chans att hindra de mest förödande konsekvenserna av klimatförändringarna, om vi arbetar tillsammans. Det är därför Globala målen för hållbar utveckling är så viktiga. Med hjälp av dem tar vi ett nytt grepp, sätter upp nya mål att arbeta för fram till 2030. I samarbete med beslutsfattare, näringslivet och civilsamhället arbetar UNDP för att de globala målen ska bli lika framgångsrika som millenniemålen var. Svårigheterna ska naturligtvis inte underskattas. Det är en enormt ambitiös agenda, som kommer att möta hinder på vägen. Men med den här agendan har vi för första gången en möjlighet att uppnå hållbar utveckling, för alla.

*Camilla Brückner,
chef för UNDP:s nordiska representationskontor*

1 INGEN FATTIGDOM

Avskaffa all form av fattigdom överallt.

2 INGEN HUNGER

Avskaffa hunger, uppnå tryggad livsmedelsförsörjning, uppnå en bättre kosthållning och främja ett hållbart jordbruk.

3 HÄLSA OCH VÄLBEFINNANDE

Säkerställa att alla kan leva ett hälsosamt liv och verka för alla människors välbefinnande i alla åldrar.

4 GOD UTBILDNING FÖR ALLA

Säkerställa en inkluderande och jämlik utbildning av god kvalitet och främja livslångt lärande för alla.

5 JÄMSTÄLLDHET

Uppnå jämställdhet, och alla kvinnors och flickors egen makt.

6 RENT VATTEN OCH SANITET

Säkerställa tillgång till och hållbar vatten- och sanitetsförvaltning för alla.

7 HÅLLBAR ENERGI FÖR ALLA

Säkerställa att alla har tillgång till tillförlitlig, hållbar och modern energi till en överkomlig kostnad.

8 ANSTÄNDIGA ARBETSVILLKOR OCH EKONOMISK TILLVÄXT

Verka för en inkluderande och långsiktigt hållbar ekonomisk tillväxt, full och produktiv sysselsättning med anständiga arbetsvillkor för alla.

9 HÅLLBAR INDUSTRI, INNOVATIONER OCH INFRASTRUKTUR

Bygga upp en motståndskraftig infrastruktur, verka för en inkluderande och hållbar industrialisering och främja innovation.

10 MINSKAD OJÄMLIKHET

Minska ojämlikheten inom och mellan länder.

11 HÅLLBARA STÄDER OCH SAMHÄLLEN

Städer och bosättningar ska vara inkluderande, säkra, motståndskraftiga och hållbara.

12 HÅLLBAR KONSUMTION OCH PRODUKTION

Främja hållbara konsumtions- och produktionsmönster.

13 BEKÄMPA KLIMATFÖRÄNDRINGEN

Vidta omedelbara åtgärder för att bekämpa klimatförändringarna och dess konsekvenser.

14 HAV OCH MARINA RESURSER

Bevara och nyttja haven och de marina resurserna på ett hållbart sätt i syfte att uppnå en hållbar utveckling.

15 EKOSYSTEM OCH BIOLOGISK MÅNGFALD

Skydda, återställa och främja ett hållbart nyttjande av landbaserade ekosystem, hållbart bruka skogar, bekämpa ökenspridning, hejda och vrida tillbaka markförstörelsen samt hejda förlusten av biologisk mångfald.

16 FREDLIGA OCH INKLUDERANDE SAMHÄLLEN

Främja fredliga och inkluderande samhällen för hållbar utveckling, se till att alla har tillgång till rättvisa samt bygga upp effektiva och ansvarsskyldiga och inkluderande institutioner på alla nivåer.

17 GENOMFÖRANDE OCH GLOBALT PARTNERSKAP

Stärka genomförandemedlen och återvitalisera det globala partnerskapet för hållbar utveckling.

A group of children in Bangalore, India, smiling and looking towards the camera. The central focus is a young boy with dark hair, wearing a light-colored plaid shirt, who is smiling broadly. Behind him, a girl with braided hair and a bindi on her forehead looks on with a slight smile. To the right, another child is partially visible, wearing a white shirt. The background is a plain, light-colored wall.

DEL III

Läget i världen

$$13 \times 42 \div 6 \times 7 - 1 =$$

$$93 \times 7 \times 7 - 1 =$$

$$651 \times 7 - 1 =$$

$$557 - 1 = \underline{4556}$$

$$6 + 18 \div 4 + (48) \times 2 =$$

$$6 + \frac{18}{4} + 96 \div 5 =$$

$$116 \frac{1}{2} - 5 =$$

$$3 \cdot (43 - 12) =$$

$$31 \times$$

$$4. 24 \div 8 =$$

$$(69 - 4) =$$

$$26 \div$$

$$26 \div$$

$$2$$

$$1$$

Fattigdomen minskar

Läget idag	<ul style="list-style-type: none"> • Ca 700 miljoner människor lever i extrem fattigdom. • Det motsvarar 10 procent av jordens befolkning.
Trenden ↓	<ul style="list-style-type: none"> • Minskar i alla delar av världen. Mellan 1990 och 2015 minskade den extrema fattigdomen med tre fjärdedelar. • Den extrema fattigdomen halverades mellan 2005 och 2015.

Antalet människor som lever i extrem fattigdom har minskat med över en miljard de senaste 15 åren, samtidigt har befolkningen ökat med två miljarder. Ändå levde fler än 700 miljoner människor kvar i extrem fattigdom år 2015.⁹

Fattigdom är en av de främsta orsakerna till många av världens problem. Fattiga människor löper större risk att dö tidigt och att drabbas av sjukdomar och krig. Det är de som drabbas hårdast vid naturkatastrofer, finanskriser, stigande världsmarknadpriser och andra externa kriser.

Fattigdom kan definieras och därmed mätas på många olika sätt. Ett vanligt sätt är att uppskatta hur stor del av befolkningen som tjänar mindre än en viss summa per dag, en förutbestämd fattigdomsgräns. Det är inte självklart var man ska dra gränsen mellan fattigdom och icke-fattigdom och beroende på var man lägger

ribban, ökar eller minskar det vi definierar som "fattigdom".

Det globala måttet på "extrem fattigdom" är satt vid 1,9 dollar om dagen.¹⁰ Måttet justeras efter köpkraft (vad saker kostar i olika länder för att få ett så rättvist mått som möjligt) och för inflation.

Det är detta mått som oftast används för att mäta om fattigdomen i världen ökar eller minskar. Målsättningen i millenniemålen var att halvera andelen människor som levde under denna fattigdomsgräns mellan åren 1990 och 2015. Målet nåddes fem år före deadline. Totalt sett beräknas fattigdomen ha minskat med nästan 75 procent¹¹ under de 25 åren, en historiskt sett unik förbättring.

Ojämna framsteg

Även om fattigdomen har minskat i alla delar av världen har utvecklingen gått olika snabbt.

⁹ Uppskattningar från Världsbanken.

¹⁰ Tidigare 1,25 dollar om dagen. Måttet ändrades i slutet av 2015 för att anpassas bättre till verkligheten.

¹¹ Världsbanken: World Monitoring Report 2015.

Afrika söder om Sahara

Östasien

Södra Asien

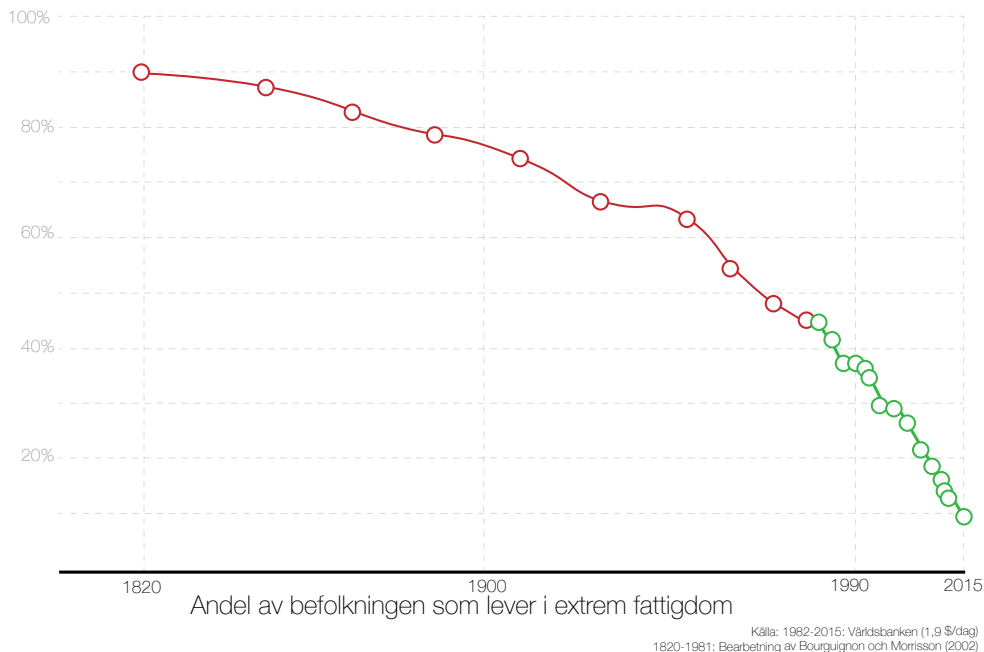

Snabbast har fattigdomen minskat i länder med hög ekonomisk tillväxt. I Kina har den extrema fattigdomen nästan utrotats från väldigt höga nivåer i början av 90-talet (se figur).

I Afrika söder om Sahara däremot började andelen extremt fattiga inte minska alls förrän en bra bit in på 2000-talet. Fortfarande beräknas fyra av tio människor i regionen leva i extrem fattigdom.

Eftersom befolkningen i Afrika söder om Sahara nästan fördubblats sedan 1990 betyder en svagt minskande andel fattiga att antalet människor som lever i fattigdom faktiskt ökat. Världsbanken räknar idag med att 390 miljoner människor i Afrika lever i extrem fattigdom.

Att utrota den extrema fattigdomen är inom räckhåll

Globalt sett minskade dock antalet fattiga människor med nästan en miljard mellan 1990 och 2015. Detta trots att vi samtidigt blev två miljarder fler människor på jorden.

Fler sätt att mäta

Det finns ingen given definition på fattigdom. Den kan mätas på olika sätt. Det räcker till exempel att höja fattigdomsgränsen till 4 dollar om dagen (den nivå FN räknar som medelklass) för att 65 procent av jordens befolkning ska hamna under. I södra Asien och i Afrika tjänar mer än 90 procent av befolkningen mindre än 4 dollar om dagen.

Men fattigdom är mer än bara inkomster. FN:s utvecklingsprogram, UNDP, har utvecklat ett mångdimensionellt mått som fångar en bredare definition, som inkluderar tillgång till mat och vatten, liksom sjukvård och en fungerande levnadsstandard.¹² Enligt detta mått lever 2,2 miljarder människor under eller i närheten av denna bredare definierade fattigdomsgräns.

De flesta länder har även egna nivåer för vad de räknar som fattigdom, så kallade "national poverty lines". Dessa är ofta bättre anpassade för att mäta fattigdomen i enskilda länder.

¹² Läs mer om UNDP:s Multidimensional Poverty Index (MPI) på Human Development Reports hemsida hdr.undp.org

»Min dröm är att mina barn ska gå färdigt skolan och få en examen från ett universitet, så att de kan ta väl hand om sina familjer, bättre än jag har gjort.«

ATT LEVA I FATTIGDOM

Mitt namn är Cherry, jag är kristen och kommer från Karen State i Burma. Jag lever ett enkelt liv med min man, våra två döttrar och mitt brorsbarn. Mina föräldrar bor också nära, i huset bredvid. Jag jobbar som nanny åt utlänningar, det har jag gjort i nästan 20 år. Jag tycker mycket om mitt jobb eftersom det gör att jag kan ta hand om min familj. Nu bor jag i Yangon, i ett område där vissa är fattiga och andra rika. Här finns flera kyrkor, och i dem kan vi umgås och prata med de andra som bor här. Vi bor i ett litet hus av cement och trä. Två små rum med ett litet kök och toalett på gården. Det regnar mycket i Burma, men vårt område översvämmas sällan, som tur är.

Det viktigaste för mig är människor, min familj. Min dröm är att mina barn ska gå färdigt skolan och få en examen från ett universitet, så att de kan ta väl hand om sina familjer, bättre än jag har gjort. Min äldsta dotter vill bli lärare, har hon sagt, och min yngsta konstnär. De gör mig lycklig, mina barn. Men livet i Yangon är inte lätt, lönen är låg och priserna stiger ständigt. Allt är dyrt för oss. Om någon blir sjuk är det svårt att ha råd att gå till läkare. De flesta av mina landsmän är fattiga, jag har haft tur, men för många är det svårt att klara livet. Jag tror att vår ledare Aung San Suu Kyi, kommer att göra livet bättre. Vi måste också arbeta hårt själva för att det ska bli så.

Cherry, Burma/Myanmar

Avskaffa fattigdomen i alla dess former till 2030

Den snabba utvecklingen, framför allt sedan millennieskiftet, visar att det skulle vara möjligt att avskaffa den extrema fattigdomen helt och hållet till år 2030. Det är också det uttalade målet för världens länder (läs mer om Globala målen i kapitel II).

Global hälsa allt bättre

MEDELLIVSLÄNGD

Läget idag	<ul style="list-style-type: none"> • Medellivslängden i världen är 72 år. • I Afrika söder om Sahara är medellivslängden i så gott som alla länder under 65 år. • Utanför Afrika söder om Sahara är medellivslängden i så gott som alla länder över 65 år.
Trenden 	<ul style="list-style-type: none"> • Ökar i alla delar av världen. Sedan 1960-talet har medellivslängden ökat med 20 år. • Flera länder som t.ex. Rwanda, Botswana, Malawi och Zambia har ökat medellivslängden med mer än 10 år under 2000-talet.

Global hälsa mäts på en rad olika sätt och omfattar många olika delar av utvecklingen i världens länder. Ofta använder man breda mått som samlar upp många olika indikatorer för hur vi mår. Mått som medellivslängd eller barnadödlighet säger något om det allmänna hälsoläget, men också något om den ekonomiska utvecklingen och fördelningen av resurser.

I de globala målen som gäller till 2030 samlas flera olika dimensioner av global hälsa under ett och samma mål.

Det handlar om barnadödlighet och mödradödlighet, smittsamma sjukdomar, sexuell och reproduktiv hälsa och trafikolyckor liksom rökning, annat missbruk och andra riskfaktorer.¹³

Medellivslängd

Det vanligaste måttet på global hälsa är medellivslängd.¹⁴ Måttet speglar den genomsnittliga livslängden för personer som dog under ett givet år. Det ger därför en bra bild över det generella hälsoläget. Måttet fångar ojämlikheter inom en befolkning liksom såväl externa chocker som katastrofer eller krig som barnadödlighet.

¹³ Läs mer om Globala målen i andra kapitlet i boken och på www.globalamalen.se.

¹⁴ *Life Expectancy* översätts ibland till förväntad livslängd. Måttet mäter dock den genomsnittliga åldern på de som dog under ett givet år. Medellivslängd är därför en mer rättvisande term.

Foto: Victor Brott

»Utvecklingen som Rwanda gjort på 13 år tog ett land som Sverige över 50 år att göra.«

Historiskt sett har medellivslängden varit låg, som framgår av den historiska tillbakablicken (sid 21-25). De senaste årtiondenas utveckling betyder att medellivslängden på jorden aldrig varit högre än när du läser detta. Mellan åren 1960 och 2015 steg medellivslängden på jorden från 52 till 72 år.¹⁵

Orsaken till den ökade medellivslängden är ett brett spektrum av framsteg inom många områden. Den stora skillnaden är naturligtvis att allt färre barn dör under de första åren på jorden. Men dödligheten har sjunkit inom alla åldersgrupper.

1990-talets tillbakagång ovanlig

Sedan 1800-talets början har trenden varit positiv om än ojämn och stundtals väldigt långsam. Tillbakagång i hälsa har varit ovanligt och då i samband med stora katastrofer, missväxt, torka, krig eller stora infektionssjukdomar. Under första världskriget föll till exempel medellivslängden kraftigt i många länder både på grund av krigets konsekvenser, men också på grund av en stor influensaepidemi som kom att kallas spanska sjukan.¹⁶

Under 1980-talet började hiv/aids sprida sig allt snabbare i många länder. Kunskapen om sjukdomen var låg, samhällets respons ofta

väldigt långsam och de medicinska insatserna var till en början små eller obefintliga. Inte förrän nya förbättrade bromsmediciner började tillverkas under sent 1990-tal kunde spridningen av epidemin börja hejdas.

Konsekvensen för de länder där epidemin slog allra hårdast blev katastrofal. Det var länder främst i Afrika söder om Sahara, men länder över hela klotet drabbades. Under 1990-talet sjönk medellivslängden i ett trettiotal länder, i vissa fall med upp emot 10–15 år.¹⁷

Snabba framsteg i Afrika söder om Sahara sedan år 2000

2000-talet har inneburit en förbättring för de flesta länder i världen, särskilt för länder i Afrika söder om Sahara. Från att ha legat stilla under 15 år fram till år 2000, har medellivslängden i regionen nu stigit från 50 till 59 år. Samtliga länder som har gjort de största framstegen mätt i medellivslängd ligger i Afrika.

Allra snabbast har utvecklingen gått i Rwanda (se tabellen på sida 49). Där har medellivslängden sedan år 2000 ökat från 50 år till 67 år, bland de allra högsta i Afrika söder om Sahara. Utvecklingen som Rwanda gjort på 13 år tog ett land som Sverige över 50 år att göra, i början av 1900-talet. Och då var Sverige vid den tidpunkten flera gånger rikare än vad Rwanda är idag.

¹⁵ Världsbanken.

¹⁶ Spanska sjukan var en ovanligt dödlig influensaepidemi som spreds över världen i slutet av det första världskriget. Totalt sett beräknas mellan 50 och 100 miljoner människor ha dött i epidemin.

¹⁷ www.gapminder.org.

MEDELLIVSLÄNGD: VAR GÅR DET SNABBAST FRAMÅT?

	2000	2015	(förändr.)
Rwanda	50 år	67 år	+17 år
Botswana	52 år	66 år	+14 år
Malawi	46 år	60 år	+14 år
Eritrea	49 år	63 år	+14 år
Zambia	46 år	59 år	+13 år
Burundi	48 år	60 år	+12 år
Etiopien	53 år	64 år	+11 år
Uganda	50 år	61 år	+11 år
Burkina Faso	53 år	63 år	+10 år
Kongo (Braz.)	53 år	62 år	+9 år

MEDELLIVSLÄNGD: VAR GÅR DET LÅNGSAMT?

	2000	2015	(förändr.)
Syrien	74 år	70 år	-4 år
Lesotho	50 år	49 år	-1 år
Mexiko	75 år	75 år	0 år
Paraguay	74 år	74 år	0 år
Georgien	72 år	73 år	+1 år
Dominikanska rep.	73 år	74 år	+1 år
El Salvador	73 år	74 år	+1 år
Filippinerna	69 år	70 år	+1 år
Malaysia	74 år	75 år	+1 år
Panama	77 år	78 år	+1 år

Källa: Gapminder

BARNADÖDLIGHET

Läget idag	<ul style="list-style-type: none"> ● 16 000 barn under fem år dör varje dag, ofta på grund av enkelt botbara sjukdomar, brist på mat, vatten och sjukvård. ● Värst är läget i Afrika söder om Sahara där 8,3 procent av alla barn dör innan fem års ålder. ● Varje år dör en miljon barn under sin första dag och ytterligare en miljon dör inom den första veckan.
Trenden 	<ul style="list-style-type: none"> ● Minskar i alla delar av världen. Mellan 1990 och 2015 minskade barnadödligheten med 53 procent. ● Barnadödligheten minskar tre gånger snabbare idag än i början av 1990-talet.

Barnadödlighet

Ett mått på global hälsa är barnadödlighet. Måttet visar hur stor andel av alla barn som dör innan en viss ålder, oftast fem år.¹⁸ Liksom medellivslängden ger måttet en bra bild av det generella hälsoläget i ett land då det också speglar många aspekter på social och ekonomisk utveckling. Det är dessutom på det individuella planet ett av de absolut viktigaste områdena i livet, chanserna för våra barn att överleva.

Statistiken kring barnadödligheten ger anledning till både glädje och förtvivlan. Glädje därför att barnadödligheten minskar i alla delar av världen och dessutom i en accelererande takt. Sedan år 2000 har några av världens fattigaste länder gjort fantastiska framsteg när det gäller barns hälsa.

Förtvivlan därför att omfattningen på den katastrof som den fattigdomsrelaterade barnadödligheten innebär trots framstegen, är på gränsen till lamslående. Nästan sex miljoner barn under fem års ålder dör varje år, de flesta av sjukdomar och orsaker som hade kunnat förhindrats. Det motsvarar fler än 16 000 barn om dagen. Bara

i Nigeria dör varje dag över 2000 barn under fem år och i Indien är antalet över 3500 per dag: över miljonen barn på årsbasis.

Det finns ingen annan dödsorsak som kommer i närheten av det antal dödsfall som fattigdom skördar. Varken krig, terrorism eller naturkatastrofer har någonsin kommit upp i fattigdomens dödstal.

16 000 barn är ett svärgreppbart antal. Jämför med till exempel tsunamikatastrofen i december 2004. Då omkom cirka 250 000 människor. Barnadödligheten i världen motsvarar två nya tsunamikatastrofer i månaden. Varje månad året om, där alla döda är barn under fem års ålder. Skillnaden är att det inte rör sig om en plötslig och oväntad katastrof. Tvärtom vet vi mycket väl att den kommer att ske, var den kommer att ske och till och med varför den kommer att ske. Och vi har verktygen för att stoppa den. Som i många andra fall är det en fråga om prioriteringar.

Hur stora är framstegen?

1990 dog 13 miljoner barn före fem års ålder, det motsvarade nio procent av alla födda barn. År 2015 beräknas dödligheten ha sjunkit till 5,9

¹⁸ *Under Five Mortality*. Ibland används begreppet spädbarnsdödlighet (*Infant Mortality*) då syftar man oftast på barn under ett års ålder.

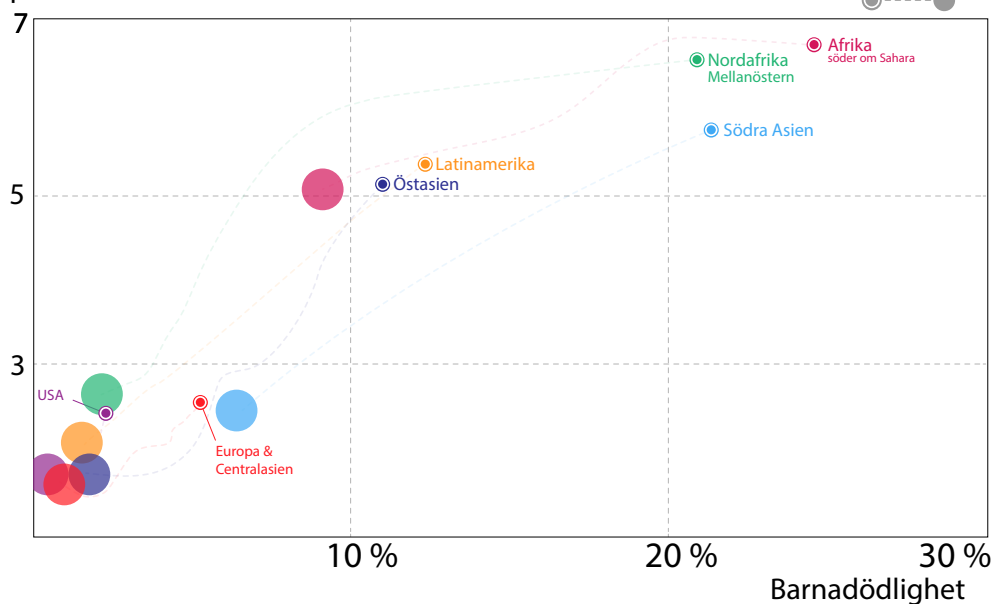
Den en månad gamla bebisen Monyaguek från Sydsudan får en dos poliovaccin, i famnen på sin mamma.

BARNADÖDLIGHET: EXEMPEL PÅ STORA FRAMSTEG

	2000	2015	(förändr.)
Maldiverna	4,4 %	0,9 %	-81 %
Rwanda	18 %	4 %	-77 %
Kambodja	11 %	3 %	-73 %
Senegal	13 %	5 %	-65 %
Mongoliet	6 %	2 %	-64 %
Kongo (Braz.)	12 %	5 %	-63 %
Tanzania	13 %	5 %	-62 %
Malawi	17 %	7 %	-62 %
Liberia	18 %	7 %	-62 %
Etiopien	15 %	6 %	-59 %

Källa: Gapminder

Antal barn per kvinna

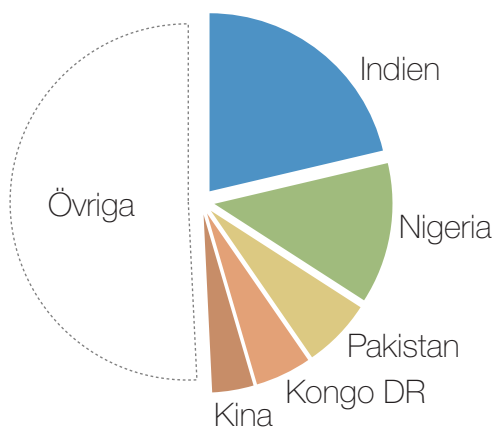
»Det finns ingen annan dödsorsak som kommer i närheten av det antal dödsfall som fattigdom skördar.«

miljoner eller 4,3 procent, en halvering på 25 år. Totalt sett har framstegen sedan 1990 räddat livet på nästan 100 miljoner barn varav hälften i Kina och Indien.

Orsaker

En stor del av framgången beror på förbättrade sociala och ekonomiska villkor som kommer med ökad inkomst och förbättrade allmänna levnadsvillkor. Men en annan stor del av framgången är riktade insatser för att möta specifika problem och sjukdomar. FN uppskattar att den stora satsningen på mässlingsvaccin de senaste åren har räddat över 15 miljoner barns liv, idag får 85 procent av världens barn mässlingsvaccin. Biståndssatsningar på myggnät och medicinering mot malaria beräknas ha räddat ytterligare fler än sex miljoner liv varav de flesta barn.¹⁹

Fem länder står för hälften av världens barnadödlighet

¹⁹⁾ FN, Millennium Development Goals Report 2015.

Allt färre dör av aids

HIV/AIDS	
Läget idag	<ul style="list-style-type: none"> • 35–40 miljoner människor lever med hiv. • Cirka 1,1 miljoner människor per år dör på grund av aids. • Cirka två miljoner människor smittas av hiv varje år.
Trenden 	<ul style="list-style-type: none"> • Allt färre dör av aidsrelaterade sjukdomar. Sedan 2004 har antal dödsfall per år minskat med 42 procent. • Antalet människor som smittas av hiv varje år har minskat med 35 procent sedan år 2000. Bland nyfödda barn är minskningen 58 procent. • 2015 fick 46 procent av alla som lever med hiv bromsmediciner. Det är en dubbling på fyra år.

Hiv/aids – en epidemi som förändrade allt

Sedan upptäckten av hiv-viruset i början av 1980-talet har antalet hiv-smittade ökat till en global epidemi. Värst drabbades ett antal länder i södra Afrika, men i de flesta länder på jorden fick sjukdomen spridning. Idag lever cirka 37 miljoner människor med hiv. För de värst drabbade länderna blev konsekvenserna katastrofala. Många länder, framför allt i Afrika söder om Sahara, upplevde under 1990-talet stora försämringar i medellivslängd, barnadödlighet och inkomster. Sjukdomen påverkade alla delar av samhället.

Från säker död till kronisk (men behandlingsbar) sjukdom

I början på 1990-talet hade aids vuxit till ett av de största globala orosmomenten och spred panik, rädsla och myter i hela världen. Aids var nu den ledande dödsorsaken bland människor under 44 år, även i rika länder. Rädslan byggde delvis på okunskap om smittovägar, tabun och svårigheten att prata om sjukdomen som i första

hand var en sexuellt överförbar sjukdom. Men framför allt byggde rädslan på det faktum att för de allra flesta som smittades innebar hiv-viruset en säker dödsdom. I detta läge hade över 20 miljoner redan smittats och i vissa länder i södra Afrika var mer än var tionde person mellan 15 och 50 år smittad av hiv. Särskilt höga var talen i Zimbabwe (27 procent), Botswana och Lesotho (22 procent vardera).

1997 kom det första riktiga medicinska genombrottet då en ny typ av bromsmediciner presenterades (HAART, *highly active antiretroviral therapy*). Med dessa förändrades sjukdomen från en säker dödsdom till en kronisk sjukdom. Till en början var priset på 10 000 dollar per år alldeles för högt för de flesta människor och de flesta länder att betala, men så småningom sjönk priset och blev allt mer överkomligt.

I takt med att effektiviteten har ökat och priset har sjunkit har andelen av de smittade som får behandling ökat dramatiskt. En stor del av kostnaden har täckts via bistånd och globala insamlingar via den Globala fonden²⁰ som

²⁰ Läs mer om den Globala fonden mot aids, tuberkulos och malaria på: www.theglobalfund.org.

Foto: UN Photo / Staton Winter

Soldater uppträder på ett evenemang på Världsaidsdagen i Monrovia, Liberia.

möjliggör att bromsmedicinerna blir tillgängliga för fler. Nivåerna för "hur sjuk" man måste vara för att ha rätt till bromsmedicin har varierat mellan länder men har sjunkit år för år. Idag rekommenderar Världshälsoorganisationen WHO att alla smittade som upptäcks erbjuds bromsmedicin.

Mer resurser har givit resultat

Idag spenderas lite drygt 20 miljarder dollar per år på att bekämpa hiv/aids-epidemin.²¹ Ungefär hälften av resurserna är bistånd, varav den allra största delen kommer från USA och den Globala fonden. 20 miljarder kan tyckas vara mycket pengar, men det är ungefär lika mycket som världens regeringar lägger på militära utgifter under knappt fem dagar.²²

²¹ Källa: UNAIDS.

²² De totala militärutgifterna uppgick 2016 till 1686 miljarder dollar. Källa: SIPRI.

Demokrati

Läget idag	<ul style="list-style-type: none"> • 87 länder klassas som fria, 49 som ofria och 59 som delvis fria.²³
Trenden 	<ul style="list-style-type: none"> • På lång sikt har världen blivit mer demokratisk. • De senaste 10 åren är det fler länder som upplevt försämringar än som upplevt förbättringar.

Världen blir allt mer demokratisk, i alla fall på lite längre sikt. Men vägen dit är inte spikrak och innebär inte sällan en våldsam kamp och tunga bakslag. De senaste årens uppror mot diktaturer och ofrihet i Nordafrika och Mellanöstern har krävt många människoliv. Tre regeringar i regionen har hittills störtats av ett folkligt tryck – i Tunisien, Libyen och Egypten. I andra länder har demokratiyttringarna inte lyckats växa sig tillräckligt starka eller slagits ner av den sittande regimen.

I Syrien eskalerade protesterna och regimen motoffensiv till ett regelrätt inbördeskrig som slagit landet i spillror. Miljontals människor har tvingats lämna sina hem. Konflikten har delvis spridit sig till kringliggande länder och har startat en flyktväg som inte har någon motsvarighet sedan det andra världskriget.²⁴

Hittills är det bara i Tunisien som en

verkligt demokratisk process har slagit rot, något som uppmärksammades med Nobels fredspris 2015.

Det tar tid att skriva om grundlagar, bygga upp flerpartisystem, arrangera val och komma överens om hur landet ska styras. Särskilt besvärligt är det i länder som saknar demokratiska traditioner och där folket inte är vana att få vara med och påverka. De grupper som tidigare styrde vill dessutom ogärna lämna ifrån sig makten.

När förändringarna inte går tillräckligt snabbt finns det också risk att människor blir besvikna och menar att ”det var bättre förr”. Vägen mot demokrati kantas därför ofta av bakslag. Upproren i Nordafrika har dock satt ett kraftfullt exempel och det kommer sannolikt att bli allt svårare att hålla ett folk under hårt förtryck.

Det är svårt att mäta graden av demokrati och

²³ Freedom in the World – Freedom House. www.freedomhouse.org.

²⁴ Källa: FN:s flyktingorgan, UNHCR.

A close-up photograph of a woman with dark hair, wearing a light-colored top, looking directly at the camera. She is holding up her right index finger, which has a thick, purple ink smudge on it, indicating she has voted. The background is blurred, showing other people and what appears to be an outdoor setting.

En kvinna visar sitt färgade finger efter att ha avlagt sin röst vid Östtimors presidentval 2012. Bläcket används för att undvika valfusk, som att en person röstar mer än en gång.

*»Världen blir allt mer demokratisk,
i alla fall på lite längre sikt.
Men vägen dit är inte spikrak
och innebär inte sällan tunga bakslag.«*

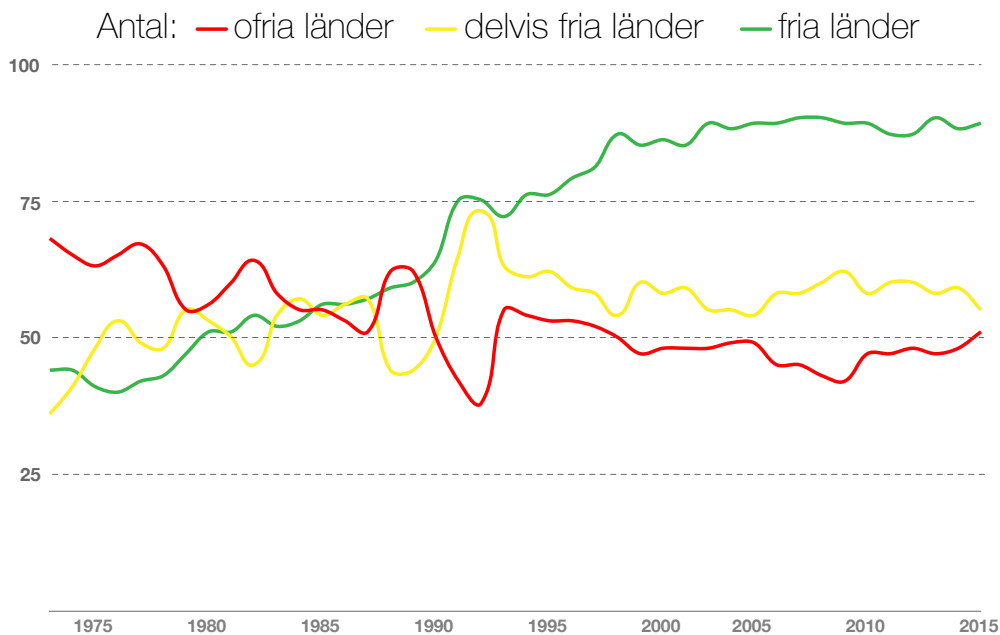
frihet, men trots det finns det flera organisationer och forskningsinstitut som efter olika definitioner försöker fånga i vilken riktning utvecklingen går.²⁵ Mätningarna varierar i komplexitet och format, men alla pekar på att utvecklingen i alla fall över lite längre tid går i demokratisk riktning. För att få en så rättvisande bild som möjligt bör man som vanligt försöka ta hänsyn till flera olika sätt att mäta.

Den amerikanska organisationen Freedom House gör en årlig mätning, som ofta citeras, där världen delas in i fria, delvis fria och ofria länder. Enligt denna relativt grova analys har

antalet demokratier i världen mer än dubblats de senaste 40 åren och idag finns alltså dubbelt så många demokratier som diktaturer i världen. I början av 1970-talet var situationen den omvända.

Samtidigt visar grafen nedan att den demokratiska utvecklingen tycks ha stannat av de senaste åren.

En mer detaljerad analys av Freedom House data visar dessutom att situationen för demokrati och frihet har förvärrats i ett sextiotal länder, även om försämringen kanske inte flyttat landet till en annan kategori.

²⁵ Se exempelvis: Freedom House, Polity IV-project, The Economist Democracy Index eller Varieties of Democracy (www.v-dem.net).

Jämställdhet

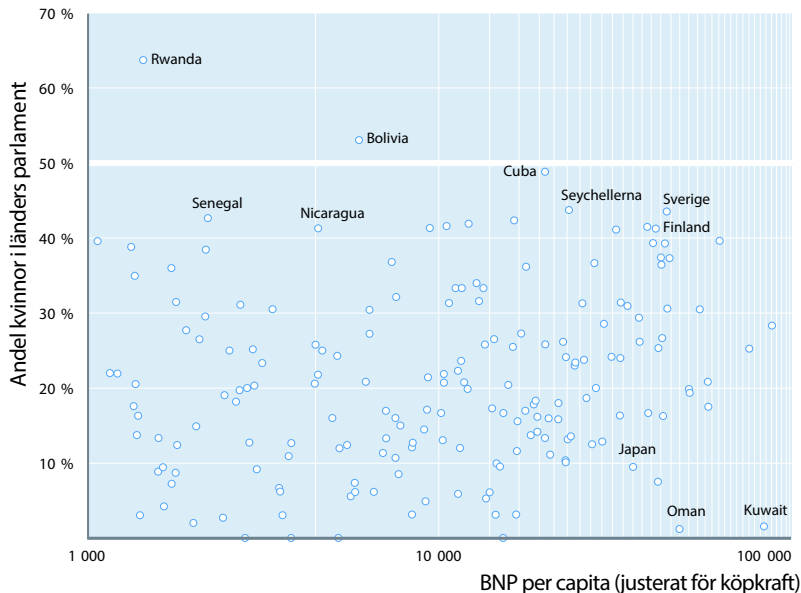
Läget idag	<ul style="list-style-type: none"> • Inget land i världen har uppnått jämställdhet mellan könen, vare sig ekonomiskt, politiskt eller socialt. • En av fem ledamöter i världens parlament är kvinnor.
Trenden ↗	<ul style="list-style-type: none"> • Långsam trend mot mer jämställdhet inom de flesta områden.

Foto: UN Photo/Jean-Marc Ferré

Michelle Bachelet, Chiles president 2014-2018.

Inget samband mellan inkomst och jämställda parlament

Sambandet mellan inkomstnivå och jämställdhet inom politiken verkar vara obefintligt. Det finns rika länder som Japan, Oman och Kuwait med nästan inga kvinnor i sina parlament. Det finns fattiga länder som Senegal, Nicaragua och Bolivia med jämn representation. Störst andel kvinnor i parlamentet hittar du i Rwanda.

Den stora ojämlikheten mellan män och kvinnor är ett stort hinder för utvecklingen i världen. Även om kampen för jämställdhet har sett framsteg i många länder och inom många områden, har flickor och kvinnor sämre möjligheter och mindre makt. Kvinnor diskrimineras inom de flesta områden, hälsomässigt, ekonomiskt, politiskt, inom utbildning och på arbetsmarknaden, för att nämna några områden.

Kvinnor tjänar mindre än män i alla länder i världen, kvinnor utgör bara 40 procent av världens förvärvsarbetare, i vissa delar av världen är färre än var femte anställd i lönearbete en kvinna. Dessutom står kvinnor för tre fjärdedelar av allt icke-betalt arbete.²⁶

1995 hölls en stor global konferens i Peking om jämställdheten i världen. 20 år efter Pekingdeklarationen om kvinnors ökade makt och inflytande skrevs under är fortfarande bara var femte ledamot i världens parlament en kvinna, visserligen dubbelt så många som 1995, men långt ifrån globala mål.

Samma svaga trend visar könsfördelningen bland världens politiska ledare. Det är bara sex procent av alla 315 världsledare som är kvinnor. Tyskland, Chile, Nepal och Norge är några exempel.

²⁶ UNDP, Human Development Report 2015.

Långsam förbättring över tid

Det finns flera olika sätt att mäta bristen på jämställdhet och kvinnors situation. I UNDP:s årliga rapport, Human Development Report, presenteras ett sammansatt index (GII)²⁷ som mäter jämställdheten inom tre områden: reproduktiv hälsa, makt och inflytande samt ekonomi och arbetsmarknad. Enligt detta index går världen mot ökad jämställdhet även om det går långsamt. På global nivå har situationen under de senaste 15 åren gått från att vara lika ojämfälld som Algeriet till det något mer jämfällda Turkiet, knappast någon raketfart. Med den takten kommer det att ta 70 år innan världens kvinnor i genomsnitt har samma förutsättningar som kvinnor i de mest jämfällda länderna idag – och 90 år innan jämfälldhet nåtts.

Andra samlade mätningar över jämfälldhet visar på liknande trender; långsamma förbättringar med stora skillnader mellan länder. World Economic

Forum har under tio års tid följt delvis andra och mer detaljerade indikatorer i ett liknande index, GGGI²⁸. Detta index visar att vissa områden är mer jämfällda än andra. Vad gäller hälsa och utbildning är skillnaden mellan män och kvinnor mindre än inom ekonomi och politik.

I alla mätningar är det vissa länder som alltid hamnar i topp, det gäller till exempel de nordiska länderna, Tyskland, Nederländerna och Belgien. Men enligt UNDP:s index är Slovenien och Schweiz världens mest jämfällda länder och i World Economic Forums mätning slår sig Rwanda och Filippinerna in på topp 10-listan.

Bristen på jämfälldhet får dödliga konsekvenser

Sammansatta index kan vara bra för att mäta övergripande trender, men de förklarar ganska dåligt vad skillnaden mellan män och kvinnor i praktiken består i och vilka konsekvenser den

VÄRLDENS MEST JÄMFÄLLDA LÄNDER

	Global Inequality Index, UNDP	Global Gender Gap Index, WEF
1	Slovenien	Island
2	Schweiz	Norge
3	Tyskland	Finland
4	Danmark	Sverige
5	Österrike	Irland
6	Sverige	Rwanda
7	Nederländerna	Filippinerna
8	Belgien	Schweiz
9	Norge	Slovenien
10	Italien	Nya Zeeland

²⁷⁾ Gender Inequality Index Human Development Report, www.hdr.undp.org.

²⁸⁾ Global Gender Gap Index World Economic Forum, www.weforum.org.

får. Därför måste man också titta på enskilda indikatorer för att förstå jämställdhet.

Mödradödlighet är den yttersta konsekvensen av den globala ojämlikheten och kvinnors underordning, hundratusentals kvinnor mister varje år livet i samband med graviditet och förlossning. Även om stora framsteg gjorts sedan år 2000 och mödradödligheten halverats, dör fortfarande över 300 000 kvinnor per år.

På grund av brist på sjukvårdspersonal, barnmorskor och läkare närvarande under förlossningen skadas ett stort antal kvinnor för livet. Dödlighet under förlossning är ovanligt i länder med utbyggd sjukvård. Däremot beräknas livstidsrisken att dö på grund av en graviditet i ett flertal fattiga länder vara 1 på 20. I Tchad beräknas att dödsorsaken för var femtonde flicka kommer vara komplikationer i samband med graviditet eller förlossning.

Jämställdhet i de globala målen

De globala målen omfattar många av de områden där flickor och kvinnor diskrimineras. Det gäller mäns våld mot kvinnor, trafficking och prostitution, lönediskriminering, könsstympning, reproduktiv hälsa, mödradödlighet, deltagande i den politiska och ekonomiska sfären och så vidare.²⁹

Det finns mycket kvar att göra. FN:s befolkningsfond UNFPA uppskattar att 200 miljoner flickor och kvinnor har tvingats genomgå en könsstympning, med dagens trend kommer ytterligare 15 miljoner flickor att utsättas för könsstympning fram till år 2030. De beräknar också att en av tre kvinnor utsätts för våld och/eller sexuellt våld av sin partner eller nära anhörig.

VÄRLDENS MINST JÄMSTÄLLDA LÄNDER

	Global Inequality Index, UNDP	Global Gender Gap Index, WEF
1	Jemen	Jemen
2	Niger	Pakistan
3	Tchad	Syrien
4	Afghanistan	Tchad
5	Elfenbenskusten	Iran
6	Mali	Jordanien
7	Kongo D. R.	Marocko
8	Tonga	Libanon
9	Centralafrikanska republiken	Mali
10	Liberia	Egypten

²⁹ Läs mer om de globala målen i bokens andra kapitel.

Humanitära kriser och katastrofer

Läget idag

- En rad stora samtida humanitära kriser har drivit fler människor på flykt från sina hem än någon period sedan andra världskriget.
- De flesta av dessa kriser bottnar i någon slags väpnad konflikt eller krig, men även ett flertal stora naturkatastrofer och sjukdomsepidemier har skapat stora kriser.

Trenden

- Även om antalet stora kriser just nu är stort, så är dödligheten av såväl krig som naturkatastrofer lägre än tidigare.
- Under 2000-talet har i genomsnitt cirka 100 000 personer om året dött i naturkatastrofer. I mitten på 1900-talet var talen dubbelt så höga och i början av 1900-talet tre till fem gånger så höga. Detta trots att jordens befolkning ökat kraftigt.

Samtidigt som denna bok skrivs pågår flera stora humanitära kriser samtidigt runt om i världen, och de humanitära hjälpbehoven är större än på mycket länge. Våldsamma konflikter i Syrien, Afghanistan, Irak, Sydsudan och Centralafrikanska Republiken har drivit fler människor på flykt än någon annan gång sedan andra världskrigets slut.

Samtidigt pågår en rad andra allvarliga och utdragna kriser såsom väpnad konflikt i Demokratiska Republiken Kongo, Somalia, Sudan och Jemen som också förvärrar situationen. Till listan av våldsamma konflikter ska läggas andra kriser som uppkommit antingen på grund av dödliga sjukdomsepidemier, såsom ebolaepidemin i Liberia, Sierra Leone och Guinea, och ett antal omfattande naturkatastrofer, så som tyfonen Haiyan i Filippinerna 2013, jordbävningen i Nepal i april 2015 samt torka i Somalia och Centralamerika.

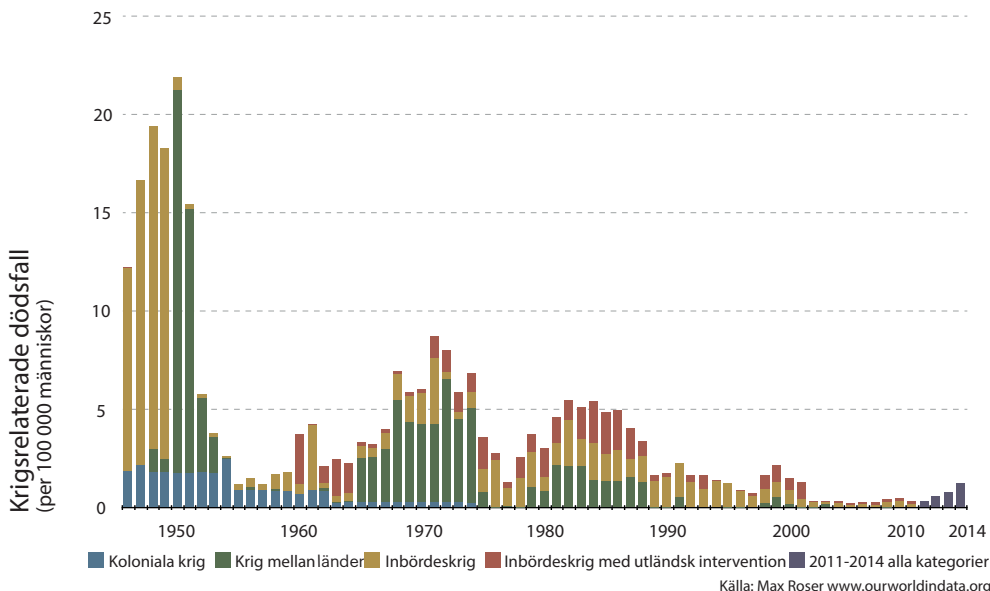
Kräver stora resurser

Kriser som dessa skapar ett akut lidande och kräver ofta stora resurser på kort tid bara för att rädda liv i fara. Samtidigt behövs åtgärder snabbt inledas för att återställa landet och påbörja en återuppbyggnad och en process för försoning eller bearbetning av händelsen. Övergången från det akuta stadiet till återuppbyggnad är viktigt. Landet är ofta extra sårbart för följdskriser och nya problem och att snabbt bygga upp en motståndskraft och påbörja den långsiktiga utvecklingen är avgörande.

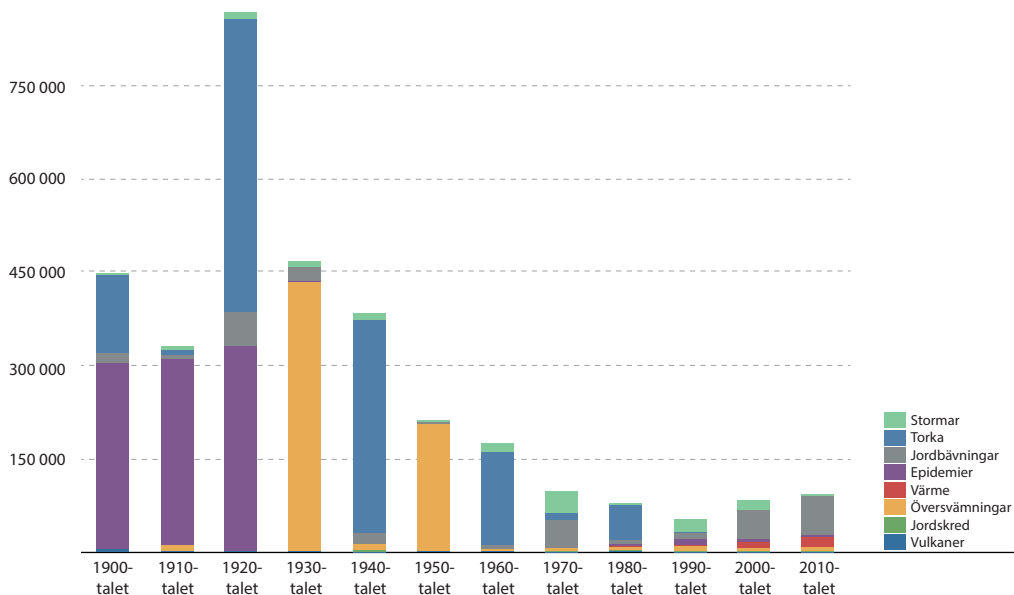
De stora humanitära insatserna kräver förutom stora resurser koordinering av insatser från en myriad organisationer, FN-organ, länder och människor som anslutit sig för att hjälpa till. Detta i en situation som ofta per definition är kaosartad och svårarbetad.

2010 inträffade en av de värsta katastroferna i modern tid. En stor jordbävning skakade det redan fattiga Haiti, med epicentrum bara 25

Andel som dör i krig och konflikt ökar inte

Antal döda i katastrofer (genomsnitt årtionde)

Källa: Max Roser www.ourworldindata.org

kilometer från huvudstaden Port-au-Prince.

Haiti, vars nationalinkomst redan innan jordbävningen var lägre än de flesta afrikanska länders, var särskilt dåligt rustat för denna katastrof. Under de två första veckorna efter jordbävningen drabbades landet dessutom av över 50 stora efterskalv som vart och ett låg över 4,5 på den så kallade Richterskalan.

Minst 100 000 personer miste livet i katastrofen eller i de efterföljande akuta problemen som uppstod, men talen kan ha varit så höga som 300 000. Återuppbyggnadsprocessen var besvärlig och långvarig.

Spelar utvecklingsnivån någon roll?

Spelade det någon roll att Haiti var det fattigaste landet på det västra halvklotet när jordbävningen inträffade? Ja, utan tvekan. Fattiga länder

är nästan alltid sämre rustade för alla typer av externa chocker och kriser. Även om jordbävningar, torka eller översvämningar naturligtvis inte gör någon skillnad på rika och fattiga länder, drabbas ändå befolkningen i fattigare länder hårdare.

Betydelsen som social och ekonomisk utveckling har för sårbarheten inför sådana katastrofer framgår tydligt av dödligheten under de senaste 100 åren. I takt med att länder har utvecklats och förbättrat sin motståndskraft har antalet döda minskat dramatiskt.

Under 1900-talets första årtionden dog i genomsnitt fler än en halv miljon människor om året i olika former av naturkatastrofer, främst sjukdomsepidemier, torka och översvämningar. Inom alla de kategorierna har dödligheten minskat enormt.

Den svenska katastrofläkaren Johan von Schreeb var en av de första läkarna på plats efter jordbävningen på Haiti 2010:

- Jag minns att jag cyklade genom ett snörytigt Stockholm när de ringde från Läkare Utan Gränser, MSF. Kunde jag åka till Haiti? Nu? Med detsamma! Beslutet var inte svårt att fatta. En katastrofläkare måste ständigt vara beredd. En slags inre rastlöshet som, på gott och på ont, väntar på det där samtalet som för oss bort från den gråa vardagen till en plats där vi verkligen behövs. På några timmar var väskan packad, dagen därpå lyfte planet mot Haiti.

Kaoset i ett katastrofområde är omöjligt att beskriva, det måste upplevas. Lukterna, de vilsna blickarna som spanar efter hopp också i bråten, högar av omkullvräta hus och alla människor. När vi kom fram var den plats vi valt, nära jordbävningens epicentrum, ett övergivet missionssjukhus överfyllt av människor i akut behov av vård. Men det går inte bara att börja operera. Det krävs logistik för att kunna ge säker vård. En operationssal, om än enkel, måste upprättas, latriner ska grävas, vatten dras fram, mat måste lagas och så vidare. Den administrativa utmaningen är en av många.

Väl igång stannar man inte upp. 18-timmars arbetspass, där människors behov av akut vård viktas mot chansen att de överlever. Livsavgörande beslut tas på löpande band, och enklare operationer utförs utan den precision vi är vana vid. En katastrof kräver tydliga prioriteringar och att "rätt" arbete görs. En obeskrivlig trötthet som

värker fram av att ständigt gå på högvarv, en återkommande uppgivenhet de gånger livet inte går att rädda, och en fenomenal laganda, som för alltid svetsar samman de som jobbar där, allt är en del av vardagen under en humanitär insats där nuet är extremt närvarande.

Katastrofinsatser är i stort behov av mer resurser, men ibland är det missriktade eller fel resurser som är problemet. Gång på gång har jag erfarit hur tillresta från andra länder i godhetens namn sätter sig över de drabbades åsikter och känslor. Jag minns en amerikansk läkare på Haiti som stormade in i vår provisoriska operationssal med en stor mängd utrustning, spikar och skruvar från ett sjukhus i Florida och ett TV-team i hasorna. Han ville operera brutna ben omedelbart. Men det fick han inte, för ingen vet vilka biverkningar hans skruvar och spikar skulle få i en icke-steril miljö. Det kunde bli infektioner, benröta, i värsta fall amputation. Det är inte alltid lätt att vara god.

Johan von Schreeb

Johan von Schreeb var med och startade den svenska filialen av Läkare Utan Gränser 1993. Idag leder Johan von Schreeb Kunskapscentrum för internationell katastrofmedicin på Karolinska Institutet och arbetar också som kirurg med bröstcancerpatienter på Sabbatsbergs sjukhus. Han har även skrivit boken *Katastrofdoktorn: berättelser från fältet* från vilken delar av ovanstående text är hämtad.

Freetown, Sierra Leone. Foto: UN Photo / Martine Perret

I Bulunku, Kina, får 312 hushåll, en klinik och en skola elektricitet från en vind-, diesel-, och sol-driven generator.

Ekologisk hållbarhet och klimat

Läget idag	<ul style="list-style-type: none"> • Mängden koldioxid i atmosfären, en av orsakerna till växthus-effekten, är högre idag än på mycket länge, sannolikt på ofattbara 23 miljoner år. • Medeltemperaturen på jorden de senaste åren är högre än någonsin tidigare uppmätt. I stort sett alla år under 2000-talet var varmare än i stort sett alla år under 1900-talet. • Nio av tio människor på jorden har tillgång till rent dricksvatten, men tre av tio saknar fortfarande en fungerande toalettlösning. • Runt 900 miljoner människor lever i stadsmiljöer som klassas som slumområden.
Trenden 	<ul style="list-style-type: none"> • Ekologisk hållbarhet är ett av få områden där statistiken visar en delvis negativ trend. Av de åtta millenniemålen var det bara inom detta mål där utvecklingen gick åt fel håll. • Mellan 1990 och 2015 ökade de globala koldioxidutsläppen med 50 procent.

Miljö och ekologisk hållbarhet inrymmer många frågor och områden som vart och ett är värda en särskild analys och egna globala målsättningar. Det är omöjligt att enkelt svara på om utvecklingen inom miljöområdet är positiv eller negativ.

Tveklöst varmare

2016 var det varmaste året på jorden sedan mätningarna startade 1880. Det innebär att 14 av de 16 varmaste åren som någonsin uppmätts alla har inträffat efter år 2000. Temperaturen på jorden påverkas av många olika faktorer och kan variera stort från år till år, från månad till månad och mellan olika delar av världen. Det råder dock inget tvivel om att den globala medeltemperaturen på jorden över tid har ökat stadigt det senaste århundradet, i takt med allt större utsläpp av så kallade växthusgaser i atmosfären. Detta är klimatforskarna överens om.

Av de åtta millenniemålen som FN:s medlemsländer gemensamt antog i början av 2000-talet var mål nummer sju, det om ekologisk hållbarhet, det enda området som såg en tillbakagång på global nivå. Det tydligaste misslyckandet är just utsläppen av växthusgaser. Att den globala temperaturökningen är en konsekvens av ökade utsläpp av bland annat koldioxid i atmosfären, går inte längre att blunda för.

Utsläppen av koldioxid är idag 50 procent högre än de var 1990, trots att de flesta forskare är överens om att vi måste ligga långt under 1990 års nivåer. Dessutom ökade utsläppen fortare under 2000-talet än de gjorde under 1990-talet. Trots den stora uppmärksamheten som frågan fått och trots en vetenskaplig och politisk konsensus om att utsläppen bör minska, går det alltså fortfarande åt fel håll.

Huvudanledningen till de ökade utsläppen är den snabba tillväxten i medelinkomstländer, även om det fortfarande är höginkomstländerna som står för de överlägset största utsläppen (se grafen

på sida 73).

Den globala uppvärmningen är i förlängningen ett hot mot hela mänskligheten, men redan vid små temperaturhöjningar riskerar den att få en negativ inverkan på utvecklingen – framför allt i fattigare länder. Översvämningar, vattenbrist, minskad matproduktion och ökade livsmedelspriser, problem som redan nu orsakar stor hungersnöd, är några av konsekvenserna som allvarligt hotar utvecklingen i många fattiga länder.

UNDP:s Human Development Report har i flera år tagit upp aktuell forskning kring flera av klimatförändringens negativa effekter. Helt klart är att det är de fattigaste länderna som riskerar att drabbas hårdast. Dels för att marginalerna i dessa länder är mindre och att de därmed har lägre motståndskraft och mindre resurser för att hantera klimatförändringens följder. Dels för att länderna redan idag drabbas hårt av miljörelaterade katastrofer.

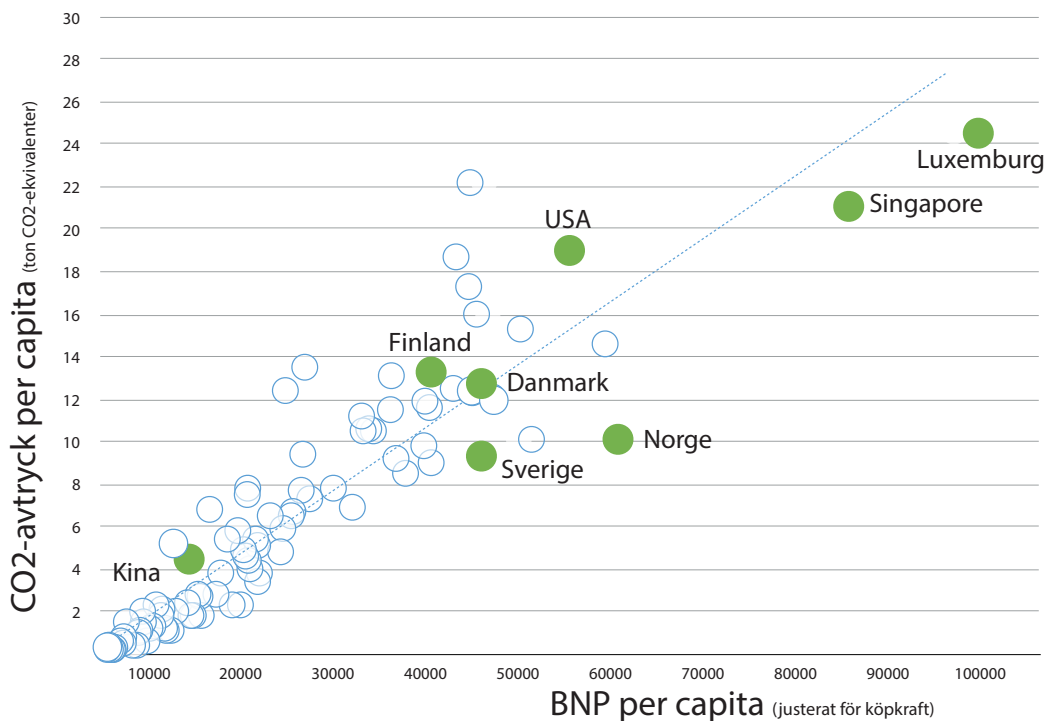
Det finns ett starkt samband mellan fattigdom och miljörelaterade dödsfall: ju fattigare land, desto större är risken att dö av orsaker kopplade till dålig miljö. Exempelvis dör närmare två miljoner människor varje år av dålig inomhusluft, på grund av att de saknar moderna spisar och istället lagar mat över öppen eld.

I Human Development Report 2011 uppskattas att hälften av världens undernäring och hälften av all barnadödlighet är miljörelaterade. Det handlar om matbrist, torka, översvämningar och brist på vatten, faktorer som riskerar att förvärras ytterligare när klimatet förändras.

Världsbanken varnade i slutet av 2015 för att över 100 miljoner människor kan falla tillbaka i fattigdom redan de kommande 15 åren, fram till 2030, på grund av klimatförändringar.

»Översvämningar, vattenbrist, minskad matproduktion och ökade livsmedelspriser, problem som redan nu orsakar stor hungersnöd, är några av konsekvenserna som allvarligt hotar utvecklingen i många fattiga länder.«

Sambandet mellan BNP och koldioxidutsläpp

Källa: Global Footprint Network, www.footprintnetwork.org

»Framstegen inom avlopp och sanitet har inte varit lika imponerande som för dricksvatten.«

HUR KLIMATFÖRÄNDRINGEN PÅVERKAR UTVECKLINGEN I VÄRLDEN

- **Översvämningar.** Ett varmare klimat för med sig stigande havsnivåer, vilket leder till översvämningar. Vissa stater, som Maldiverna, riskerar till och med att försvinna helt under havsytan.
- **Brist på vatten.** Krympande glaciärer leder inte bara till stigande havsnivåer utan också till större brist på rent dricksvatten.
- **Minskad matproduktion.** Ett varmare klimat påverkar regnmängd, temperatur och tillgång till vatten för jordbruket. Därmed påverkas också tillgången på mat i redan fattiga områden. Enligt vissa beräkningar skulle en ökning av temperaturen kunna innebära minskad avkastning med så mycket som 25 procent i Afrika söder om Sahara. För vissa grödor kan avkastningen minska med upp till 50 procent.
- **Hälsorisker.** Ett varmare klimat kan leda till att sjukdomar sprids till nya regioner. Flera hundra miljoner människor riskerar exempelvis därmed att utsättas för malaria, en sjukdom som redan idag skördar runt en miljon människoliv varje år.
- **Kollapsade ekosystem.** Den biologiska mångfalden är hotad och många arter riskerar utrotning, såväl på land som i världens hav. Redan idag har ungefär hälften av världens korallrev drabbats av så kallad blekning, till följd av högre vattentemperatur.

Vatten och sanitet

Det första millenniemålet som nåddes var att halvera andelen av jordens befolkning som inte hade tillgång till rent dricksvatten. Målet nåddes redan 2010. Idag beräknas 91 procent av jordens befolkning ha tillgång till säkert dricksvatten jämfört med 76 procent 1990. Det betyder att 2,6 miljarder fler människor har tillgång till rent vatten.

Rent vatten och fungerande avlopp och toalettlösningar är en avgörande faktor för bra hälsa. Bristen på hälsosamma vatten- och

avloppslösningar sprider bakterier och smittor som dödar miljoner människor varje år. Det här är ofta en avgörande del i framgången för andra satsningar inom hälsoområdet.

Framstegen inom avlopp och sanitet har inte varit lika imponerande som för dricksvatten. Trots att över två miljarder människor fått tillgång till någon form av egen eller delad toalettlösning saknar fortfarande 2,4 miljarder människor fungerande toaletter och avloppslösningar. De flesta av dessa, nästan två miljarder människor, har ingen toalett överhuvudtaget.

Ojämligheten ökar och minskar

Läget idag	<ul style="list-style-type: none"> • Världens tillgångar och inkomster är extremt ojämnt fördelade över världen. • Enligt organisationen Oxfam äger en procent av befolkningen hälften av jordens tillgångar.
Trenden →	<ul style="list-style-type: none"> • Eftersom världens tillgångar är svåra att mäta på ett rättvist sätt är det svårt att säga om ojämlikheten, mätt i tillgångar, ökar eller minskar. • Den globala ojämlikheten har, enligt vissa mått, sjunkit sedan år 2000. Detta beror främst på Kinas snabba utveckling. • Andra mått visar en hög och oförändrad ojämlikhet.

Världen är en orättvis plats. Dina chanser att lyckas väl i livet, ja till och med att överleva din barndom, beror i hög grad på när du är född, var du är född och vilka som är dina föräldrar. Ditt liv är förvisso inte ödesbestämt, men förutsättningarna skiljer sig åt för de som föds idag jämfört med de som föddes på 1800-talet, eller mellan de som föds någonstans i norden och de som föds på landsbygden i södra Afghanistan. Dina föräldrars status, inkomst och bakgrund påverkar också dina möjligheter i livet, olika mycket i olika länder, men de har betydelse var du än bor. Spelar dessa skillnader någon roll och går det att mäta klyftorna och säga något om huruvida de ökar eller minskar?

Ökar eller minskar ojämlikheten?

Att såväl tillgångar som inkomster är ojämnt fördelade i världen är alla överens om. Men om denna ojämlikhet ökar eller minskar och exakt hur stor den är beror på vad man mäter, hur man mäter och vilka man mäter. Det är en oerhört komplex uppgift att bedöma skillnaderna mellan jordens över sju miljarder invånare.

Beroende på vilka mått man använder får man olika resultat. Som vanligt behöver man flera mått med ibland motstridiga bilder för att förstå hela verkligheten. Alla försök att i ett enda mått fånga den globala ojämlikheten är dömda att misslyckas.

Inkomster eller tillgångar

Enligt den brittiska organisationen Oxfams rapport över världens tillgångar framgår det att den rikaste procenten av jordens befolkning äger nästan hälften av världens tillgångar och lämnar den andra halvan till de övriga 99 procenten på jorden. De 80 rikaste individerna äger idag lika mycket som halva jordens befolkning.³⁰

Utän tvekan är världens tillgångar extremt

ojämnt fördelade, och mätt på detta sätt verkar allt mer av jordens tillgångar koncentreras till ett allt färre antal individer. Men att mäta hushållens tillgångar är svårt, på gränsen till omöjligt. I alla fall med någon slags exakthet.

Många menar att mätningar av inkomsterna är mer relevanta för att förstå hur stora skillnaderna är. Inkomsterna kan också mätas på olika sätt.

Skillnaden mellan länder eller individer?

Det enklaste sättet att mäta är att jämföra länders rikedom. Det säger visserligen väldigt lite om hur människorna i länderna har det – men det säger ändå något om storleken på ländernas ekonomier. För att knyta det lite närmare människor brukar man jämföra ländernas genomsnittsinkomster med varandra.

Enligt detta mått har ojämlikheten mellan länderna ökat sedan mitten på 1900-talet fram till år 2000 då skillnaderna började minska igen (se trend A på sid. 80). Det är framför allt tillväxten i Kina och övriga Östasien som ligger bakom denna utjämning.

Problemet med att bara jämföra medelinkomsten är att storleken på ländernas befolkning inte påverkar, vilket ger Estland lika stor tyngd som USA. För att kunna mäta ojämlikheten i världen behöver man även veta hur många som bor i de olika länderna.

När man tar hänsyn till befolkningsstorleken ser vi en annan trend, då har den globala ojämlikheten *minskat* sedan 1950-talet, med accelererande takt efter år 2000. Däremot visar detta mått att världen har varit *mer* ojämlig än det första måttet, eftersom fattigare länder historiskt sett haft större befolkning (se trend B på sid. 80).

Ett tredje sätt att mäta är att inte bara jämföra medelinkomst för människor i världens länder, utan även försöka räkna in fördelningen

³⁰ Siffrorna kommer från Global Wealth Report, från det Schweiziska kreditföretaget Credit Suisse.

Foto: UN Photo / Albert Gonzales Farran

En sudanesisk valkommitté håller en workshop för lokala journalister.

inom länderna. Detta mått mäter den globala ojämlikheten mellan individer istället för stater. Enligt detta mått är världen ännu mer ojämlik än mått med båda de andra måtten, och nivån har varit stabil de senaste 30 åren (se trend C nedan). Beroende på vilka enheter man väljer att mäta får man olika resultat.

Absoluta tal eller relativa skillnader?

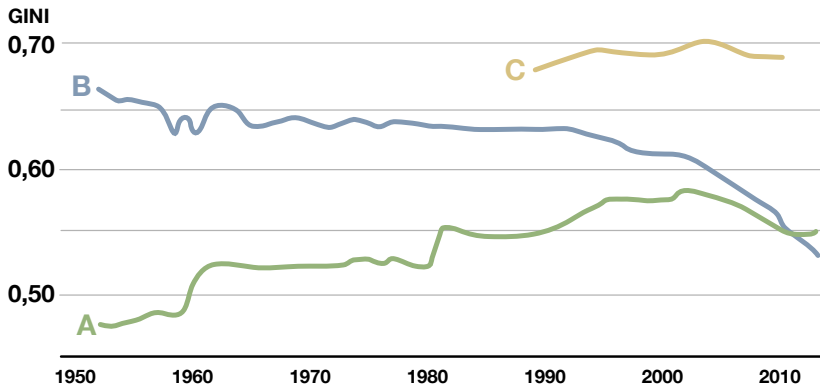
Hur man bedömer skillnaderna spelar också stor roll. Att mäta inkomstskillnader i relativa tal³¹ eller absoluta tal³² ger ofta helt olika bilder. Redan här brukar diskussionen fastna, vilket mått är det rätta att mäta med? Denna bok hävdar att man behöver titta på båda måtten, de visar dessutom ofta olika saker.

Att mäta relativa skillnader är viktigt för att

man ska förstå åt vilket håll vi är på väg. Man kan då till exempel mäta de rikaste 10 procenten med de fattigaste 10 procenten för att se hur skillnaden förändras sig över tid. Enligt detta mått ökar klyftorna kraftigt i världen. Men väljer man att jämföra de fattigaste 50 procenten med de rikaste 50 procenten får man ett annat resultat.

Det vanligaste måttet på ojämlikhet kallas GINI-koefficienten. Det mäter skillnaderna mellan alla inkomstgrupper samtidigt. Om GINI är 0 har alla exakt lika mycket. Om GINI är 1 då har en person alla tillgångar. Alla länder ligger någonstans däremellan. Inte heller GINI är ett perfekt mått för att mäta skillnader. Det kan dölja stora skillnader. Om inkomstgrupperna i mitten växer snabbt kan ojämlikheten för

Global ojämlikhet med tre olika mått

Skillnad i medelinkomst mellan länder (GINI):

A: Utan hänsyn tagen till befolkningsstorlek. **B:** Med hänsyn tagen till befolkningsstorlek.

C: Med hänsyn tagen till befolkningsstorlek och fördelning inom länderna.

Beroende på vad man mäter förändras trenden. Gemensamt för alla sätt att mäta är dock att ojämlikheten på global nivå är högre än inom länder. Samtliga länder har idag ett GINI-mått som ligger under det globala.

³¹⁾ Till exempel hur många gånger rikare de rikaste är jämfört med fattigaste, de fattigastes andel av de totala inkomsterna eller GINI.

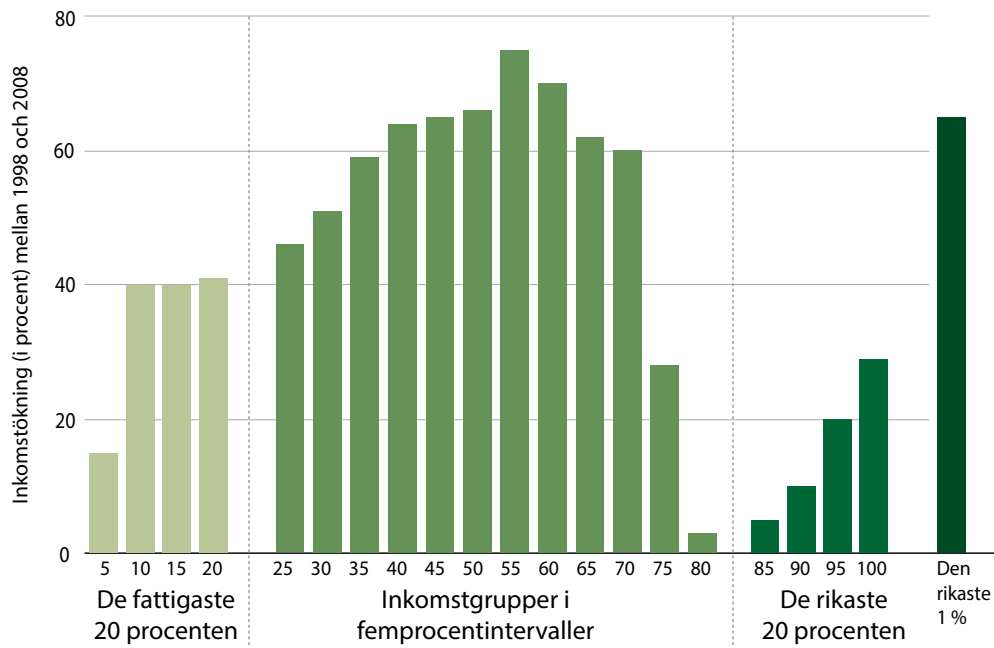
³²⁾ Faktiska skillnader i euro och cent.

»Den rikaste procenten av jordens befolkning äger nästan hälften av världens tillgångar och lämnar den andra halvan till de övriga 99 procenten på jorden.«

hela befolkningen se ut att sjunka även om de allra fattigaste samtidigt halkar ännu längre efter. Och det är faktiskt så att inkomsterna har förändrats de senaste åren (se grafen nedan). Medelinkomsttagarna har fått störst procentuell ökning (liksom den rikaste procenten). Detta förbättrar GINI samtidigt som de fattigaste

inkomstgrupperna faller efter. Om alla inkomstgrupper har exakt samma procentuella förändring blir GINI-måttet oförändrat. Om man istället skulle mäta skillnaderna i euro och cent, innebär grafen nedan att skillnaderna ökat dramatiskt. För om alla inkomstgrupper skulle ha samma procentuella förändringstakt skulle

Inkomsterna har ökat snabbast hos medelinkomsttagarna

Källa: Milanovic (2013), Världsbanken

»Risken att dö i samband med en graviditet är nästan 400 gånger större i ett land som Angola än i Sverige.«

visserligen GINI-mättet och fördelningen relativt sett inte förändras. Men de rikare skulle dra ifrån i faktiska euro och cent. Vilket också har skett i de flesta länder i världen (se faktaruta om konvergens). Båda sätten att räkna är relevanta och belyser olika saker.

Ojämlighet mäts inte enbart i ekonomiska termer

Som vanligt räcker det inte med att titta på ekonomiska mått för att fånga ojämlikheten i världen. Skillnaderna i hälsa är fortfarande väldigt stora. I de allra flesta fall följer ojämlikhet i hälsa och

utbildning ojämlikhet i inkomster. Barn i fattiga hushåll löper större risk att dö tidigt, eller missa viktiga år i skolan på grund av sjukdomar.

Mått i hälsa är skillnaderna i världen ibland ännu större än de ekonomiska.

Risken att dö i samband med en graviditet är nästan 400 gånger större i ett land som Angola än i Sverige och för barnet är risken 50 gånger högre att dö innan fem års ålder.

Trenden mot utjämning går dock något fortare inom hälsoområdet än för inkomster.

OJÄMLIKHET MED FLERA MÅTT

	Barna- dödlighet	Mödradöd- lighet (risk)*	BNI/capita**	Medellivs- längd
Låginkomstländer	7,6 %	2,50 %	1 600	61
Höginkomstländer	0,46 %	0,01 %	46 131	81
<i>Skillnad</i>	16x	250x	29x	20 år
Angola	15,7 %	3,13 %	6 470	52
Sverige	0,3 %	0,01 %	48 700	83
<i>Skillnad</i>	52x	403x	8x	31 år

Källa: World Development Indicators, Världsbanken.

* Mödradödlighet visas i livstidsrisken för en kvinna att dö i samband med graviditet och förlösning.

** Köpkraftsjusterad BNI per invånare räknat i dollar.

EXEMPEL: KONVERGENS ELLER DIVERGENS?

Tänk er tre länder: Land A är fattigast med 1500 dollar per capita. A har dock vuxit med 5 % per år sedan 2006. Land C är rikast med 40 000 dollar per capita. C har bara ökat med 2,8 % per år. Ändå har C:s BNP ökat med 8000 dollar per capita, medan A bara fått 500 dollar mer per capita och år.

Eftersom A:s utvecklingstakt är högre är trenden konvergerande, om trenden håller i sig kommer A ikapp, fast det tar ta tid. Och de faktiska skillnaderna i absoluta tal kommer fortsätta öka. I detta fall tar det 130 år innan skillnaderna ens börjar minska.

För Land B är utvecklingstakten ännu högre och utgångsläget bättre. B har redan 10 000 dollar per capita. För Land B tar det 15 år innan det börjar knappa in även i absoluta tal och 2050 kommer B att vara ikapp.

Det betyder att vi har en relativ konvergens samtidigt som en absolut divergens – eller med andra ord – världen går mot utjämning på sikt, även om de faktiska skillnaderna kommer fortsätta att öka under lång tid framöver.

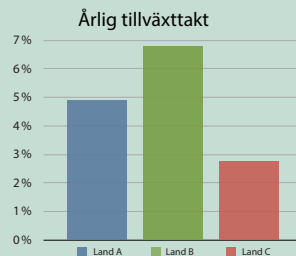
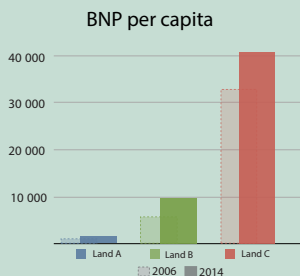
Världen blir alltså mer ojämlig och mindre ojämlig på samma gång.

Förklaring:

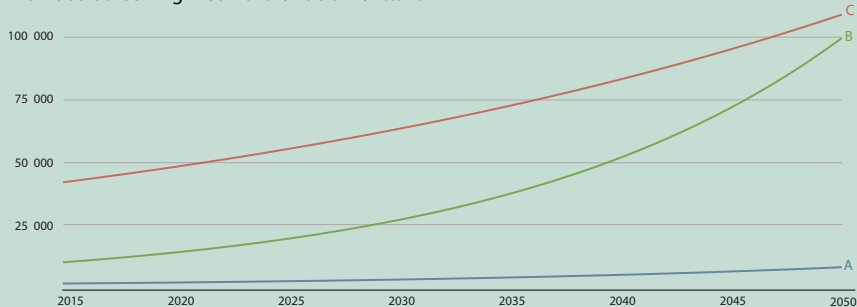
Land A motsvarar dagens låginkomstländer. Land B motsvarar medelinkomstländerna och Land C motsvarar dagens höginkomstländer.

Land C är idag fyra gånger rikare än Land B, men med dagens takt är B ikapp inom 50 år.

Men trots att även Land A har en högre takt än C fortsätter den faktiska skillnaden att öka.

Framtida utveckling med nuvarande tillväxttakt

A close-up photograph of two young children of African descent sitting at a wooden table. The child on the left is wearing a yellow shirt and looking towards the left. The child on the right is wearing a light green shirt and smiling broadly, looking towards the left. The background is slightly blurred, showing a wooden surface and a blue wall.

DEL IV
Framtiden kräver
handling

Harar, Etiopien. Foto: UN Photo / Eskinder Dechassa

Foto: UN Photo / George Love

En hållbar framtid

Med de globala målen har världen satt upp mål för hur vi vill att världen ska vara 2030. Målen har tagits fram utifrån de behov som finns och kommer finnas flera år framöver. Detta måste baseras på de uppskattningar vi kan göra om världen 2030 och framåt för att rätt insatser på rätt plats ska kunna planeras och genomföras.

För att göra det behöver vi kunna skilja på åsikter och fakta, vad vi vet och vad vi tror att vi vet eller vad vi tycker³³. Om vi utgår från att det finns en objektiv verklighet som går eller skulle kunna gå att mäta, vilket de flesta idag håller med om, utgör diskussionen om hållbar utveckling det kanske tydligaste exemplet på när vetenskap och politisk debatt inte samspejar som man skulle vilja.

Låt oss ta klimatförändringen som exempel. Vi har länge vetat att koncentrationen av koldioxid i atmosfären har ökat. Det är mer än 50 år sedan en förutseende forskare vid namn Charles D. Keeling satte upp en mätstation på en bergstopp på Hawaii, mitt ute i Stilla havet för att resultaten skulle påverkas så lite som möjligt av kringliggande mänsklig verksamhet. Där har vi sedan dess fått månatliga mätningar av CO₂-koncentrationen i atmosfären.

Sedan 1958, då Keeling startade sina mätningar, har nivån stigit från 320 ppm³⁴ till 400 ppm. Innan den industriella revolutionen låg koncentrationen på 280 ppm. Från geologisk forskning vet vi att koncentrationen sannolikt inte varit så hög de senaste 3 miljoner åren och kanske inte sedan oligocen, en tidsålder som avslutades för 23 miljoner år sedan.

Vi har också länge vetat om sambandet mellan mängden CO₂ i atmosfären och temperaturen på jorden, ett samband som uppdagades redan i slutet på 1800-talet av Sveriges förste Nobelpristagare Svante Arrhenius och som forskare på senare tid kunnat belägga i både teori och praktik.

Trots en överväldigande mängd data om att jordens medeltemperatur har stigit till följd av en accelererande växthuseffekt orsakad av mänsklig aktivitet och trots att konsekvenserna av en global uppvärmning med stor sannolikhet skulle vara enorma, dröjde det ända till slutet av 2015 innan en global överenskommelse om att hejda uppvärmningen kunde slutas.

Under tiden har utsläppen och koncentrationen av koldioxid i atmosfären stadigt ökat. Liksom den globala medeltemperaturen. Den globala uppvärmningen är bara ett område där den tillväxt och utveckling som vi har sett de senaste 200 åren fått negativa konsekvenser ur ett ekologiskt perspektiv.

³³ Läs i början av denna bok om hur förutfattade meningar och felaktiga omvärldsbilder lätt styr diskussionen och världsbilden.

³⁴ PPM, parts per million.

En svedansisk bonde skördar durra producerad av frön från ett projekt som drivs av FAO. Foto: UN Photo / Fred Noy

Det globala klimatavtalet i Paris 2015

Efter många års förhandlade och globala påtryckningar kunde världens länder i slutet av 2015 äntligen enas om ett globalt klimatavtal.

Beslutet trädde i kraft år 2016 och utsläppen börjar reduceras med början år 2020. Det gemensamma löftet är att den globala medeltemperaturen inte får överstiga 2 grader jämfört med tiden innan industrialiseringen påbörjade uppvärmningen. Men målet är att begränsa

uppvärmningen till max 1,5 grader celsius.

Att äntligen nå en global överenskommelse sågs av de flesta som en stor framgång, även om det också fanns en viss kritik mot ambitionsnivån för hur snabbt utsläppen ska minska. Avtalet slog dessutom fast att minst 100 miljarder dollar årligen ska satsas för att gemensamt kunna finansiera omställningen.

Vilken värld ska vi planera för

Så vad vet vi då om framtiden? Denna bok har pekat ut en rad olika områden där utvecklingen gått framåt. Det flesta av dessa trender beräknas fortsätta. Några av dessa trender är enbart positiva – det finns inga som helst nackdelar med att barnadödligheten sjunker. Det är alltid bra. Men de flesta förändringar som sker på jorden för med sig både positiva och negativa sidor.

Det betyder inte att vi ska (eller för den delen kan) stoppa den sociala och ekonomiska utvecklingen i Kina eller Indien och riskera att kasta ut barnet med badvattnet, men vi måste identifiera de hinder som skapas längs vägen. Här följer några av de megatrender vi sannolikt kommer att se inom de närmaste årtiondena. De flesta av dessa är mer eller mindre oundvikliga.

Vi blir fler människor på jorden

Befolkningen på jorden har de senaste 200 åren vuxit i en allt snabbare takt. Det tog bara tolv år i början av 2000-talet att växa från sex till sju miljarder människor. Men takten har börjat avta. Befolkningsprognoser för framtiden har naturligtvis ett visst mått av osäkerhet, men FN:s befolkningsfond uppskattar att vi med 95 procents sannolikhet kommer vara mellan 8,4 och 8,6 miljarder människor år 2030 och 2050 kommer vi att nå nästan 10 miljarder människor.

Att befolkningsökningen har börjat minska beror på fantastiskt snabba framsteg med att minska barnafödandet i så gott som alla länder på jorden. Måttet man använder kallas Total Fertility Rate (TFR) och mäter antal födda barn per kvinna.

Nivån då jordens befolkning inte ska fortsätta öka ligger idag på 2,33 barn per kvinna³⁵. 1960 fanns det bara tio länder på jorden som hade så lågt barnafödande. Idag återfinns en majoritet av världens länder under den nivån, och i sju av tio länder föder en kvinna i genomsnitt färre än

tre barn.

Den utvecklingen, att vi halverat barnafödandet på jorden sedan 1960-talet, innebär en stor förändring av mänskligt liv. Den är främst resultatet av en social och ekonomisk utveckling som förbättrat livsvillkoren för många familjer och framför allt räddat livet på många barn.

Många kommer att bo i Afrika

Den enda region som inte sett samma snabba utveckling med minskat barnafödande är Afrika söder om Sahara. Även om det finns stora skillnader inom regionen – från sju barn per kvinna i Mali och Niger, till färre än två barn per kvinna i Mauritius och Kap Verde – så föds det i de flesta länder fortfarande många barn, i genomsnitt fem per kvinna.

Det gör att 3,2 av de 3,8 miljarder människor i befolkningsökning som beräknas ske till 2100 kommer ske i Afrika. Det ska dock sägas att prognoserna för Afrika är de mest osäkra. En snabb minskning av antalet barn per kvinna de kommande årtiondena skulle få multipla effekter över tid.

Men Afrika kommer inte att vara fattigt som idag

Det betyder dock inte att dessa kommande 3 miljarder i ökad befolkning per automatik kommer att födas in i fattigdom. Målet är att helt utrota den extrema fattigdomen till år 2030, och 2060 beräknas Afrika söder om Sahara ha mer än fyrdubblat sin BNP per capita³⁶ och kommer då att vara ungefär lika rikt som Latinamerika är idag. Många länder i regionen ser idag snabb ekonomisk tillväxt och kraftigt förbättrad hälsostatistik, om än ofta från en låg nivå.

De flesta kommer att bo i städer

Idag bor lite drygt hälften av jordens befolkning i städer. Inom de närmaste 50 åren beräknas

³⁵ Så kallad Replacement Level.

³⁶ If Forecast och IMF.

den andelen växa till 70 procent³⁷. Det innebär att hela den befolkningsökning vi kan förvänta oss kommer att ske i städer. Det är i sig ingen negativ utveckling; människor som bor i städer har som regel lägre barnadödlighet, högre medellivslängd och bättre möjligheter till sjukvård, utbildning och arbete. Men det ställer krav på att fungerande och miljövänliga städer kan planeras och byggas ut i samma takt.

Vi kommer att leva längre

Medellivslängden som nu har stigit till 72 år, globalt sett, kommer fortsätta öka till cirka 77 år i mitten av århundradet och cirka 83 år runt 2100³⁸.

Den tekniska utvecklingen kommer fortsätta att accelerera

Det finns ingenting som pekar på att den tekniska utvecklingstakten skulle avta. Tvärtom innebär dagens utveckling att det kommer mångdubbelt fler potentiella Thomas Edions, Steve Jobs eller Arianna Huffingtons och Marie Curies. Dels för att vi blir fler, dels för att mångdubbelt mer forskning och studenter skapas i takt med att fler länder blir allt rikare, dels för att idéer och innovationer sprids snabbare och lättare än någonsin och inte minst för att kvinnor i långt högre utsträckning tillåts delta i den konkurrensen.

Färre fattiga och fler rika

Men den riktigt stora förändringen, den som kommer att påverka livsvillkoren på jorden på alla plan, är de kraftigt ökade inkomstnivåerna globalt sett. Allt fler länder väntas närma sig och passera den nivå där de nordiska länderna idag befinner sig.

De globala inkomstökningarna för världens

länder beräknas minst tredubblas per capita. Det kan något slarvigt beskrivas som att gå från dagens Sri Lanka eller Egypten till dagens Portugal eller Spanien i BNP räknat.

När miljarder människor samtidigt gör ett sådant lyft får det stora konsekvenser. I takt med ökad tillväxt förändras livet. Vi lever annorlunda när inkomsterna ökar. Vi konsumerar mer, vi äter mer och annorlunda, vi reser mer och längre, vi bor större, vi använder mer energi, vi importerar mer från andra länder.

Betänk bara skillnaden mellan Sverige idag och precis efter andra världskriget. Ungefär en liknande inkomstökning, eller större, beräknas världen i genomsnitt genomgå de kommande 50 åren.

Större påfrestning än någonsin?

Den samlade effekten av dessa förändringar är omöjlig att bedöma. Förändringar kommer att ske på alla plan. Det är dessutom förändrade förutsättningar i en sådan skala att mänskligheten aldrig tidigare sett något liknande.

Redan idag är påverkan på ekosystemen större än tidigare och enligt forskning bedrivna på Stockholm Resilience Centre, är vi idag farligt nära några av gränserna för vad jorden klarar av³⁹.

På samma sätt som den ekonomiska aktiviteten varit drivande i många av de sociala framstegen, så har den också hittills varit drivande i att skapa många av de ansträngningar vi utsätter vår planet för. De metoder vi hittills använt för att uppnå den utveckling som denna bok handlar om har haft stora kostnader.

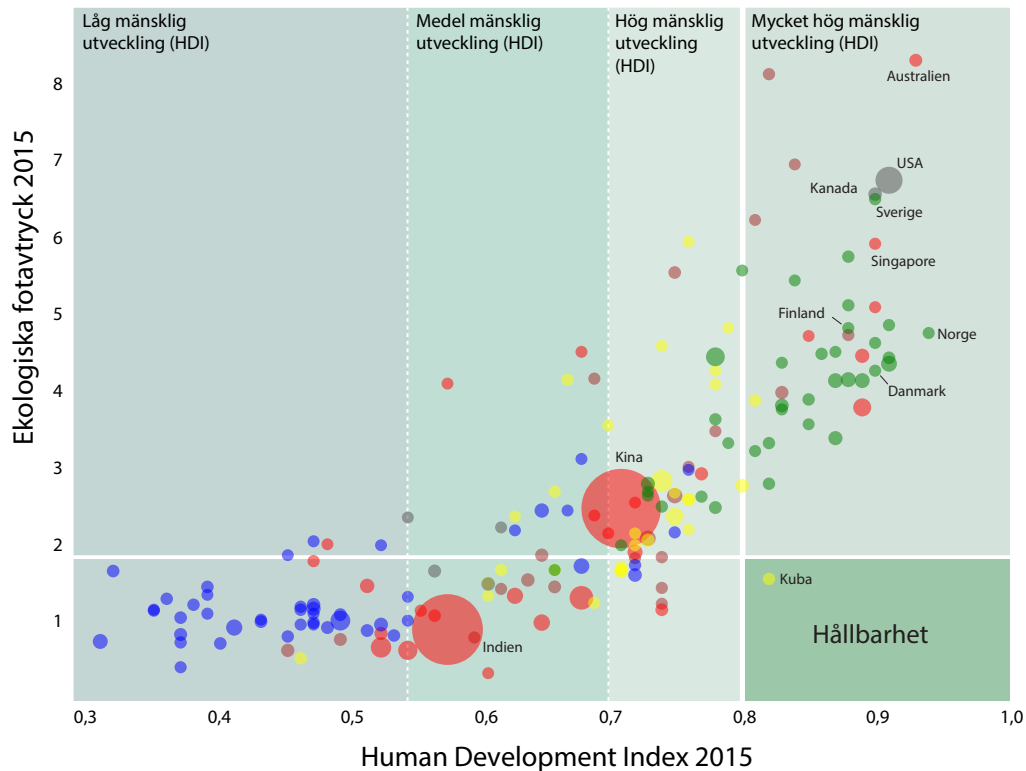
Den fossildrivna ekonomiska utvecklingen har redan nu påverkat några av de grundläggande förutsättningarna för människan. Och det är ingen tvekan om att det är de rikare länderna

³⁷) IF Forecast.

³⁸) UN DESA.

³⁹) Läs mer om Planetens Gränser (*Planetary Boundaries*) ett koncept utvecklat av ett stort nätverk av internationella forskare koordinerat av Stockholm Resilience Center www.stockholmresilience.org

Mänsklig utveckling och ekologisk hållbarhet

Källa: Global Footprint Network, www.footprintnetwork.org

FÖRKLARING TILL GRAFEN

Grafen visar utvecklingsnivå på den liggande axeln och miljöpåverkan på den stående. Ju rikare länderna blir ju större påverkan på jordens ekosystem har de. Det historiska sambandet är tydligt. När länder närmar sig "Hög mänsklig utveckling" börjar det ekologiska fotavtrycket per person stiga över nivån för vad världen i snitt klarar av.

Som framgår av denna bok är växande inkomster och stigande Human Development Index en väldigt tydlig trend. Allt fler länder får det allt bättre och rör sig högerut i grafen. Om denna utveckling ska vara hållbar måste den ske inom de gränser för vad jorden tål. Det är bara det nedre högra hörnet som kan sägas utgöra hållbarhet. Att ligga ovanför det vita strecket är inte hållbart, men det är inte heller att ligga långt till vänster i grafen.

Världens ledare har förbundit sig till 17 globala mål för att uppnå fyra fantastiska saker till år 2030. Att **avskaffa extrem fattigdom**. Att **minska ojämlikheter i världen**. Att **lösa klimatkrisen**. Att **främja fred och rättvisa**. Genom de globala målen för hållbar utveckling kan det här uppnås. I alla länder. För alla människor.

»Och det är ingen tvekan om att det är de rikare länderna som hittills stått för den största påverkan på jordens klimat.«

som hittills stått för den största påverkan på jordens klimat. Sambandet mellan nivån av ekonomisk aktivitet och påverkan på planeten är ofta tydlig. Ju högre inkomst ett land har desto mer växthusgaser i atmosfären orsakar det.

Så har det hittills varit, men så behöver det inte vara. Sambandet har varit avtagande på senare år och en omställning bort från fossila energislag har inletts. Kapaciteten från hållbara energislag som sol-, vind- och vattenkraft växer snabbt och priserna sjunker. Men hittills har den globala tillväxttakten gått snabbare, vilket ändå ökat den totala påverkan och de totala utsläppen.

Med de globala målen för hållbar utveckling har vi en handlingplan för hållbar utveckling. Läs mer om målen i kapitel II i denna bok.

Vad kan du göra?

Att avskaffa extrem fattigdom. Att minska ojämlikheter i världen. Att lösa klimatkrisen. Att främja fred och rättvisa. De globala målen är ambitiösa, universella och integrerade målsättningar som kommer att kräva samarbete mellan regeringar, internationella organisationer och aktörer världen över. Det låter stort och komplext. Så vad kan du som individ egentligen göra? Mycket! För att vi ska nå målen till år 2030 måste alla bidra. Som tur är finns det väldigt lätta saker vi kan göra som en del av våra dagliga rutiner som, om vi alla gör det, kommer att göra en stor skillnad.

Vi har gjort det lätt för dig genom att sätta ihop en lista med 10 saker du kan göra för att vara med och bidra till en hållbar utveckling:

- 1) 'Dela' istället för att bara 'gilla'. Ser du ett intressant inlägg på sociala medier om till exempel kvinnors rättigheter eller klimatförändringar, dela med dig av det till dina vänner.
- 2) Gör din röst hörd! Ställ krav på dina lokala och nationella myndigheter och kräv att de ska engagera sig och stödja initiativ som inte skadar jorden och de människor som lever på den.
- 3) Släck ljuset. Din TV och din dator sprider ett mysigt ljus så släck andra lampor när du inte behöver dem.
- 4) Håll dig uppdaterad. Följ lokala och globala nyheter och Globala målen på globalamalen.se och facebook. se/globalamalen.
- 5) Ät mindre kött, fågel och fisk. Det går åt mer naturresurser för att producera kött än växter.
- 6) Sopsortera papper, plast, glas och metaller. Det minskar problemet med växande soptippar och underlättar arbetet med att återvinna material.
- 7) Skänk bort det du inte använder. Lokala välgörenhetsorganisationer kan ge dina använda kläder, böcker eller möbler ett nytt liv någon annanstans.
- 8) Cykla, promenera eller åk kollektivt. Spara bilresorna till när du verkligen behöver dem.
- 9) Återanvänd din vattenflaska och kaffemugg. Dra ner på det du kastar, samtidigt som du sparar pengar när du vill köpa kaffe eller dricka vatten.
- 10) Ta med dig din egen påse när du handlar. Hoppa över plastpåsen, ta med dig din återanvändbara kasse istället.

Det här är bara några av de saker du kan göra.

Utforska UNDP:s hemsida globalamalen.se och hitta inspiration till andra sätt du kan engagera dig på.

Dela med dig av dina erfarenheter och följ samtalet i sociala medier via [#globalamalen](https://twitter.com/globalamalen) och [#globalgoals](https://twitter.com/globalgoals)

Mer om global utveckling

Det finns många sätt att följa den globala utvecklingen. Bland annat har UNDP en rad webbsidor och rapporter där du kan hitta **mer information om tillståndet i världen** och Globala målen för hållbar utveckling.

Globala målen på webben

På www.globalamalen.se hittar du information om de globala målen och vad du kan göra för att målen ska nås till 2030.

För skolan

På www.globalamalen.se/skola hittar du övningar och inspiration till grundskolan och gymnasiet. Övningarna har tagits fram av "Den globala skolan", ett program under Universitets- och högskolerådet (UHR).

Blir världen bättre? på webben

Innehållet i den här boken finns också tillgängligt på webben på www.globalamalen.se/blirvarldenbättre/.

UNDP på webben och sociala medier

UNDP är FN:s utvecklingsprogram och finns på plats i 170 länder och territorier för att, tillsammans med länderna själva hitta lösningar för att stärka demokratin, avskaffa fattigdom, ojämlikhet och utanförskap. Läs mer om UNDP på www.se.undp.org.

Följ UNDP på sociala medier:

Twitter: @UNDP_Sweden

Facebook: UNDP Sverige och Globala målen

Instagram: undpnordic

Agenda 2030-delegationen

Regeringens Agenda 2030-delegation har i uppdrag att stödja och stimulera Sveriges genomförande av de globala målen. Läs mer på www.agenda2030delegationen.se.

Den globala skolan

Universitets- och högskolerådets program "Den globala skolan" arrangerar fortbildning för skolpersonal över hela landet inom lärande för hållbar utveckling. Läs mer på www.denglobalaskolan.se.

Årlig rapport om mänsklig utveckling

Human Development Report är UNDP:s årliga rapport om mänsklig utveckling. Den innehåller massor av statistik och fakta om utvecklingen i världens alla länder. Rapporten hittar du på www.hdr.undp.org.

BLIR VÄRLDEN BÄTTRE? Svaret beror på vem du frågar och vad du väljer att jämföra.

Vissa skulle svara att världen aldrig varit bättre; allt fler människor kan läsa och skriva, andelen fattiga minskar, fler människor har tillgång till rent vatten och livslängden ökar i så gott som hela världen.

Andra skulle säga att världen aldrig varit så orättvis som nu; att skillnaderna mellan de fattigaste och de rikaste ökar, att utvecklingen på klimatområdet fortfarande går åt fel håll och att krig och konflikter skakar vår värld.

I den här boken har vi tagit hjälp av aktuell statistik för att beskriva hur världen utvecklats de senaste årtiondena. Boken beskriver även Agenda 2030 och de globala målen för hållbar utveckling som markerar vägen mot en hållbar framtid för både människor och vår planet fram till år 2030.

*Empowered lives.
Resilient nations.*

UNDP arbetar för mänsklig utveckling och har verksamhet i ca 170 länder och territorier. Vi sammanlänkar länder med kunskap, erfarenhet och resurser som hjälper människor att förbättra sina liv. UNDP koordinerar också arbetet med Globala målen för hållbar utveckling.

Besök gärna www.se.undp.org eller www.globalamalen.se för mer information.